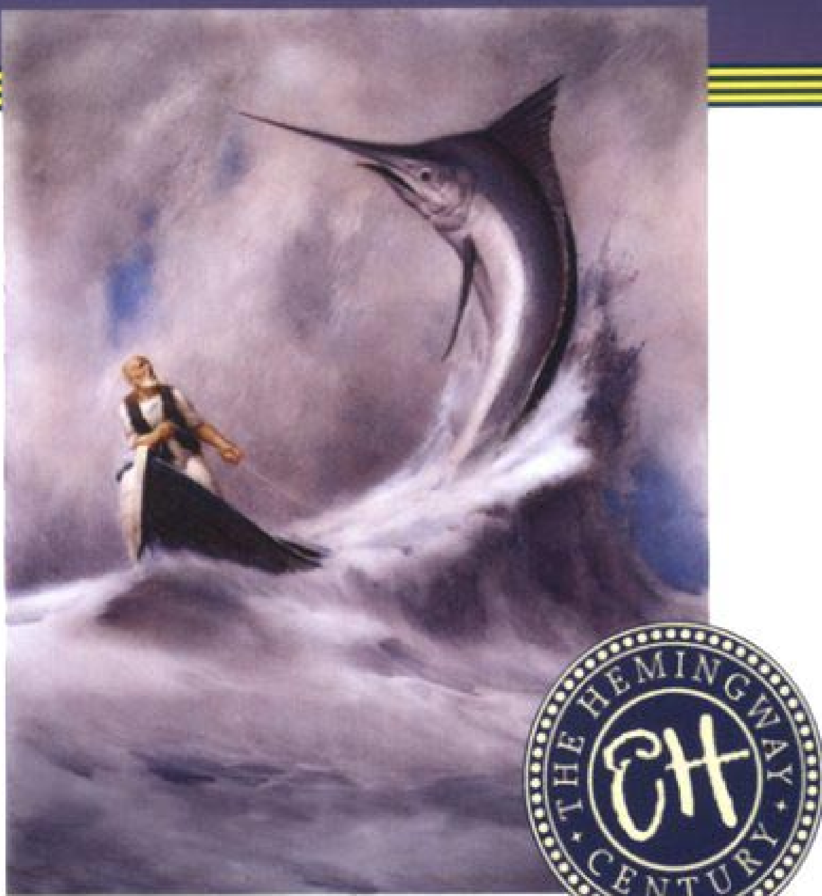
ERNEST

HEMINGWAY

Starac i more

DŽABNE EKNJIGE

Starac i more

ERNEST HEMINGWAY

Bio je to starac što je sam samcat, u malom čunu, ribario u Golfskoj struji a da, eto, za osamdeset i četiri dana, nije ulovio niti jednu jedinu ribu. Prvih četrdeset dana uz njega se nalazio neki dječak. Ali, poslije četrdeset jalovih dana, roditelji su rekli svome sinu da je starac sada svakako zauvijek salao, što je označavalo nesreću u najtežem vidu, i dječak je na njihovo traženje prešao na drugi čamac koji je u toku prve tri nedelje ulovio bogat plijen. Dječaku je bilo žao kad bi vidio starca kako se svakog dana vraća svojim malim čamcem praznih ruku. I on je silazio svakodnevno da mu pomogne, da iznese užad namotanu u klupčad i kuke za ribe ili harpune, kao i jedro omotano oko jarbola. Jedro bijaše zakrpljeno vrećama od brašna, i savijeno u balu, pa je izgledalo kao zastava poslije beskrajnih poraza.

Starac je bio tanak i suh, s dubokim brazdama na potiljku. Na jagodicama je imao zagasite mrlje kožnog tumora koji izaziva odsjaj sunca sa površine tropskog mora. Mrlje su mu pokrivale dobar deo lica a na rukama su mu se otkrivali duboko urezani ožiljci od neprekidnog izvlačenja konopaca sa teškim ribama. Ali, nijedan od onih ožiljaka ne bese svež. Oni su bili isto toliko stari kao i erozije u kakvoj pustinji bez riba. Na njemu je sve, osim očiju, izgledalo staro, a oči su mu bile boje mora i sijale vedro i nepobedivo.

“Santjago”, reče mu dječak kad su se uspeli uz obalu uz koju je pristao čamac. “Sad mogu da ti se vratim. Puno smo zaradili.”

Starac je naučio dečka ribolovu, i dječak ga je volio.

“Ne”, reče starac. “Ti si sad na čamcu koji donosi sreću. Pa, ostani na njemu.”

“Ali sjećaš li se onih osamdeset sedam dana kada nisi ulovio nijednu ribu, pa smo zatim svakodnevno čitave tri sedmice lovili velike ribe?”

“Sjećam se”, reče starac. “Znam da me nisi napustio iako te je nagrizala sumnja.”

“Tata je to bezuslovno želeo, a ja sam još mlad te ga moram slušati.”

“Znam”, reče starac. “To je sasvim prirodno.”

“On nema mnogo vere.”

“Nema”, reče starac. “Ali mi je imamo, je li?”

“Da”, reče dječak. “Da li te smijem pozvati na čašu piva na Terasi, a zatim da odnesemo pribor kući?”

“Zašto da ne?” reče starac. “Među ribarima...”

Sjedili su na Terasi i mnogi ribari su peckali starca, ali on se nije ljutio.

Nekoliko starijih ribara posmatrali su ga i bili tužni. Ali, oni to nisu pokazivali i govorili su pristojno o morskim strujama i dubinama, i o stalno lijepom vremenu, i o tome šta su sve vidjeli. Ribari, koji su toga dana imali dobar lov, već su se vratili s mora, drali svoje tunjeve i prebacivali ih, u celoj dužini preko dve daske na čijim su krajevima po dva čoveka posrtala pod teretom, u riblji magacin gdje su čekali na kola-ledenjaču koja je trebalo da ih preveze na pijacu u Havani. Oni, koji su ulovili ajkulu, odnosili bi je u fabriku na suprotnoj strani zaliva, gdje joj se vadi jetra, odstranjuju peraja, i koža guli, a meso se čereči i usoljava.

Kad se istočni vetar smiri, širi se pristaništem miris iz fabrike za preradu ajkulinog mesa. Ali, danas se on jedva osjećao, jer je vetar duvao prema severu a zatim se umirio, i na Terisi je bilo prijatno i sunčano.

"Santjago", reče dječak.

"Da", izusti starac. Držao je čašu u ruci i razmišljao o davno prohujalim godinama.

"Hoćeš li da ti za sutra nabavim sardine?"

"Ne. Idi igraj bezbol. Još sam u stanju da veslam sam, a Rodželjo će izbaciti mrežu."

"Rado bih išao. Ako ne smijem da ribarim s tobom, onda da ti se barem u bilo čemu nađem pri ruci."

"Pa, eto, platio si mi pivo", reče starac. "Već si čovek."

"Koliko sam imao godina kada si me poveo na more?"

"Pet, i skoro da nisi poginuo kada sam se nagnuo, prerano, da izvučem ribu, a ona zamalo da razmrska čamac. Sećaš li se toga?"

"Kako da ne! Rep joj je udarao tamo-amo. Sjećam se kako se klupa slomila i kako je ječala motka. Sjećam se kako si me bacio na pramac gdje su ležala savijena mokra užad i kako se ceo čamac tresao i onog treska kada si nasrnuo maljem na nju, a u ušima mi je zvonilo baš kao kad se stablo obara u gori, a sjećam se i slatkog mirisa krvi svuda oko sebe."

"Sećaš li se zaista ili sam ti ja pričao o tome?"

"Sjećam se svega od prvog dana kad smo zajednički isplovili."

Starac ga pogleda svojim od sunca potamnelim i iskrenim očima.

"Da si moj sin poveo bih te sobom, pa kako bude", reče on. "Ali, ti si sin svoga oca i svoje majke, a nalaziš se u čamcu koji donosi sreću."

"Smijem li da se pobrinem za sardine? Znam i gdje ću nabaviti četiri mamca."

"Imam ih još od ranog jutra. Usolio sam ih i stavio u sanduče."

“Daj da ti donesem četiri nova.”

“Jednog”, reče starac. Nadu i sigurnost nije nikada sasvim gubio. Ali, sada, i nada i sigurnost se nadimahu u njemu kao da ih je vetar uzvitlao.

“Dva”, reče dječak.

“Dva”, starac pristade. “Nisi ih ukrao?”

“Ne prezam od toga”, reče mladić. “Ali ove sam kupio.”

“Hvala”, reče starac. Bio je suviše prostodušan da bi se upitao otkad je postao tako skrušen i pokoran. Ali, znao je da je takav postao i bio je svestan da to nije bilo ponižavajuće i da u tome nema gubitka pravog ponosa.

“Sutrašnji dan biće plodan u ovoj struji”, reče on.

“Gdje ćeš loviti?” zapita dečko.

“Daleko na pučini, a kada vetar promeni pravac, vratiću se natrag. Isploviću još prije no što svane.”

“Pokušaću da i onoga moga privolim da lovi daleko na pučini”, reče mladić. “Pa ako naiđeš na kakvu veliku ribu, tada ćemo moći da ti priteknemo u pomoć.”

“On ne ribari rado daleko na pučini.”

“Ne”, reče dječak. “Ali ja ću se napraviti kao da sam ugledao nešto što on ne može vidjeti, recimo neku ribu grabljivicu i tada će se on dati u poteru za delfinima.”

“Zar mu je vid tako slab?”

“Skoro je slep.”

“Čudnovato”, reče starac, “nije išao nikada u lov na kornjače. U tom lovu se obično izgube oči.”

“Ali, i ti si išao godinama u lov na kornjače kraj Moskitove obale, a oči su ti ipak dobre.”

“Ja sam neobičan starac.”

“Samo, da li si sada zaista dovoljno snažan da izađeš na kraj sa velikom ribom?”

“Mislim da jesam. A pored toga, znam ti ja i puno majstorija kojima čovek sve savlada.”

“Hajde da pribor odnesemo kući”, reče dječak, “pa da uzmem mrežu i da pođem u lov na sardine.”

Uzeli su alat iz čamca. Starac je nosio jarbol na leđima, a dječak drveni sanduk sa mrkim, savijenim, čvrsto isprepletanim konopcima, kukom i harpunom sa ručicama. Sanduci sa mamcima su ležali pod krmom čamca,

pored malja koji je služio da se dotuku velike ribe. Niko ništa ne bi ukrao starcu, ali je ipak bilo bolje da se jedro i teški konopci prenesu kući, jer rosa nije dobra za njih, a i pored toga što je bio sasvim siguran da ga niko od meštana neće pokrasti, starac je smatrao da ljude izlaže nepotrebnom iskušenju ako ostavi kuku i harpun u čamcu.

Pošli su zajednički uz ulicu koja vodi do starčeve kolibe i ušli kroz vrata koja su bila otvorena. Starac nasloni jarbol sa obavijenim jedrima o zid, a i mladić tu spusti sanduk i ostali alat. Jarbol beše skoro isto toliko dug koliko i ova jedina prostorija kolibe. Koliba je bila sagrađena od žilave kore pupoljka kraljevskih palmi, zvane "guano", i u njoj se nalazio krevet, sto, stolice kao i ognjište na zemljanom podu gdje se moglo kuvati na drvenom uglju. Na mrkom zidu od presovanog, isprepletenog lišća žilavog guana visila je slika svetog Isusovog srca u boji kao i slika Gospe od Kobre. Ove relikvije su pripadale njegovoj ženi. Ranije je visila na zidu i fotografija njegove žene u boji, ali ju je skinuo, jer se pod pogledom sa slike osjećao suviše usamljen, i sada je slika njegove žene bila na polici u uglu pod njegovom čistom košuljom.

"Šta imaš za jelo?" upita mladić.

"Lonac žutog pirinča sa ribom. Hoćeš li probati?"

"Ne, ješću kod kuće. Da naložim vatru?"

"Nemoj, naložiću ja kasnije. A mogu pojesti hladan pirinač."

"Da uzmem mrežu?"

"Naravno."

Mreže nigdje nije bilo, i mladić se seti časa kada su mu je prodali. Ali, ova komedija se odigravala svakog dana. Nije postojao nikakav lonac žutog pirinča sa ribom, a dečko je i za to znao.

"Osamdeset pet je srećan broj", reče starac. "Kako bi ti se dopalo kad bih doneo ribu, tešku hiljadu funti?"

"Uzeću mrežu i otići po sardine. Sedi ti tu na suncu pored vatre. Hoćeš li?"

"Da. Imam jučerašnje novine i čitaću vesti o bezbolu."

Dječak nije znao da li su i jučerašnje novine njegova izmišljotina. Ali starac ih izvadi ispod kreveta.

"Perino mi ih je dao u 'bodega' ", objasni on.

"Vratiću se čim uhvatim sardine. Staviću na led i svoje i tvoje a ujutru ćemo ih podeliti. A kada se vratim, pričaćeš mi nešto o bezbolu."

"Jenki ne mogu izgubiti."

“Ali, plašim se Indijanaca iz Klivlenda.”

“Samo se pouzdaj u Jenkije, mladiću moj. Seti se Velikog Dimadža.”

“Plašim se oba tima, Tigrova iz Detrojta kao i Indijanaca iz Klivlenda.”

“Čuvaj se, jer ćeš se inače plašiti i Crvenih iz Činčinatija kao i Vajt Soksa iz Čikaga.”

“Prouči to dobro i ispričaj mi sve kada se vratim.”

“Šta misliš, kako bi bilo da kupimo loz koji se završava sa osamdeset pet. Sutra je osamdeset peti dan.”

“Možemo”, reče dječak. “Ali šta misliš o osamdeset sedam? — zbog tvog velikog rekorda.”

“,A, to se ne događa dva puta. Nego, šta misliš da li bi mogao kupiti jedan sa brojem osamdeset pet.”

“Mogu da pogledam.”

“Loz, moj brajko. Za njega ti treba dva i po dolara. Ko bi nam pozajmio?”

“Lahko je za to. Dva i po dolara mogu dobiti uvijek na zajam.”

“Pa i ja mislim da bi ih možda mogao dobiti. Nego, ja pokušavam da se ne zadužujem. Prvo se zadužiš. A poslije si obrao bostan.”

“Utopli se, stari”, reče dječak. “Ne zaboravi da je ovo septembar.”

“To je mesec velikih riba”, reče starac. “U maju svako može biti ribar.”

“Sada idem po sardine”, reče dječak.

Kada se dječak vratio starac je spavao na stolici, a sunce beše već zašlo. Dječak uze sa kreveta staro vojničko ćebe i preko naslona stolice ogrnu njime starčeva široka pleća. Bila su to neobično lepa pleća, još uvijek puna snage uprkos starosti, i vrat je bio još snažan, i bore bijahu nevidljive kad je starac spavao a glava mu padala na grudi. Njegova košulja je bila toliko puta krpljena da je ličila na jedra, a zakrpe bijahu od sunca izblijedele. Starčeva glava je izgledala vrlo stara, a kako su mu kapci bili pali na oči, čovek bi posumnjao da nema i trunke života u njegovom licu. Novine su mu ležale na kolenu, a težina njegove ruke držala ih je čvrsto na večernjem povetarcu. Bio je bosonog.

Dječak ga je tu ostavio, a kada se vratio, starac je još uvijek spavao.

“Probudi se, stari”, reče dječak, i stavi svoje ruke na starčevo koleno.

Starac podiže kapke i za časak je izgledalo kao da se vraća iz dalekih krajeva. Zatim se nasmešio.

“No, šta si to doneo?” zausti.

“Večeru”, reče dječak. “Večeraćemo.”

“Nisam, znaš, ni gladan.”

“Hajde, samo jedi. Ne možeš ribariti ako ne jedeš.”

“Već sam jeo”, reče starac pa ustade, uze novine i presavi ih. Zatim poče da presavija ćebe.

“Ama ogrni se tim ćebetom”, reče dječak. “Dok sam ja živ, nećeš mi, vala, loviti ribu a da prethodno što ne pojedeš.”

“Onda, živeo mi dugo, a vodi računa i o sebi”, reče starac. “Dobro, šta ima za jelo?”

“Crni pasulj, pirinač, pečene banane i kuvano povrće.”

Dečko je sve to doneo sa Terase u jednoj dvostrukoj porciji. Dva pribora za jelo, — noževi, viljuške i kašike — nalazili su mu se u džepu i svaki od njih bio je omotan papirnom servijetom.

“Odakle ti to?”

“Od Martina. Njegovi su.”

“Moram mu se zahvaliti.”

“Već sam mu izrazio zahvalnost”, reče. “Nije potrebno da mu zahvaljuješ.”

“Daću mu meso sa trbuha neke velike ribe”, reče starac. “Da li je to činio za nas više nego jedanput?”

“Da, čini mi se.”

“Onda mu moram dati nešto vrednije od mesa sa trbuha. To je velika pažnja sa njegove strane.”

“Poslao je i pivo.”

“Pivo iz konzervi mi je najdraže.”

“Da, znam. Ali, ovo je iz boce. Hetijevo pivo, i moram mu vratiti bocu.”

“Vrlo si ljubazan”, reče starac. “Da jedemo?”

“Već sam te pozvao”, reče mu dječak srdačno. “Ne bih hteo otvarati kutiju dok ne sedneš za sto.”

“Spreman sam”, reče starac. Trebalo bi još samo da se umijem.”

Gdje da se umije? razmišljao je dečko. Seoska česma se nalazila još dve poprečne ulice niže. Moram mu doneti vode, mislio je dječak, i sapun, i ubrus. Zašto sam tako nebrižljiv? Treba da mu nabavim još jednu košulju i jedan kaput za zimu i bilo kakve cipele i još jedno ćebe.

“Jelo ti je izvrsno”, reče starac.

“Pričaj mi o bezbolu”, zamoli ga dječak.

“U američkoj ligi Jenki su kao što rekoh”, poče starac sav ozaren.

“Danas su izgubili”, reče mu dječak.

“To je sitnica. Veliki Dimadžo je opet onaj stari.”

“Ali u timu sada igraju drugi.”

“Naravno. Ali on ih sve prevazilazi. U drugoj ligi, u meču između Bruklina i Filadelfije, navijam za Bruklin. I, tada, mislim uvijek na Dik Sislera i njegove duge udarce preko starog igrališta.”

“Bili su jedinstveni. Tukao je najduže lopte koje sam ikada vidio.”

“Sećaš li se kad je dolazio na Terasu? Hteo sam ga povesti u ribolov, ali sam se suviše ustručavao da mu to predložim. Tada sam zamolio tebe da ga ti pozoveš, ali ni ti nisi imao smelosti.”

“Znam. Bila je to velika greška. Možda bi pristao. I toga bismo se sećali celog života.”

“Poveo bih rado u ribolov velikog Dimadža”, reče starac. “Kažu da je njegov otac bio ribar. Možda je bio siromašan kao i mi i možda bi nas razumeo.”

“Otac velikog Sislera nije bio nikada siromašan, već je i on, otac, igrao u mojim godinama, u velikim ligama.”

“U tvojim godinama putovao sam na nekom jedrenjaku u Afriku i uveče sam gledao lavove na obali.”

“Poznato mi je, već si mi pričao o tome.”

“Da govorimo o Africi ili o bezbolu?”

“Radije o bezbolu. Pričaj mi o velikom Jon Mek Grou.” Izgovorio je J mesto Dž.

“I taj je imao katkad običaj da dolazi na Terasu. Ali, bio je neotesan i grub, i nesnosan kad bi popio koju više. U glavi su mu se stalno vrteli pored bezbola i konji. U svakom slučaju nosio je uvijek u džepu listu sa imenima konja i često ih je pominjao na telefonu.”

“Beše to veliki menedžer”, reče dječak. “Moj otac ga smatra najvećim.”

“Zato, što je ovde boravio najčešće”, reče starac. “Da je Deročer produžio da i dalje svake godine dolazi ovamo, tvoj otac bi ga smatrao za najvećeg.”

“Pa ko je zapravo najveći menadžer? Lik ili Majk Gonzales?”

“Mislim da su jednaki.”

“A najbolji ribar si ti.”

"Ne, poznajem druge bolje."

"Que va", reče dječak. "Ima mnogo dobrih, ribara a nekih i sasvim velikih. Ali, nijednog kao što si ti."

"Hvala. To me čini ponosnim i srećnim. Nadam se da neću naići na baš tako veliku ribu pa da sve naše pređašnje pričanje ispadne laž."

"Takve ribe nema, samo ako si još uvijek jak kao što tvrdiš."

"Možda više i nisam tako jak kao što mi se čini", reče starac. "Ali ja znam razne majstorije a pored toga sam još vičan i uporan."

"Sada treba da legneš da bi ujutru bio svež. Ja ću vratiti stvari na Terasu."

"Onda, laku noć. Doći ću ujutru po tebe."

"Ti si moj budilnik", reče dječak.

"Starost je moj budilnik", reče starac. "Zašto se stari ljudi bude tako rano? Da li zato da produže svoj dan?"

"Ne znam", reče dečko. "Znam samo da mladići kao što sam ja spavaju čvrsto i dugo."

"Sjećam se toga", reče starac. "Probudiću te na vreme."

"Ne volim da me onaj moj budi. Čini mi se onda kao da sam tada daleko ispod njega."

"Znam."

"Spavaj dobro, stari."

Dječak izađe. Dok su jeli, svetlost nije gorela na stolu, i starac svuče pantalone i u pomrčini priđe krevetu. On savi pantalone i od njih napravi jastuk. Zatim se uvi ćebetom i leže preko starih novina koje su pokrivale federe kreveta.

Zaspao je za tili čas i sanjao o Africi, kada je bio još mlad, i o dugim zlatnožutim obalama, kao i o belim obalama koje bijahu tako svetle da ih je bolno bilo gledati, i o visokim grebenima i velikim tamnim brdima. Sada je već svake noći živeo na toj obali i u svojim snovima slušao je hujanje mora i gledao kako čamci urođenika plove po njemu. Dok je spavao osjećao je miris katrana i kučine sa palube, i udisao miris Afrike koji je jutrom donosio vetar s kopna.

Budio se obično kada bi osjetio vetar sa kopna i onda se oblačio i odlazio da probudi dječaka. Ali te noći vetar sa kopna je dunuo suviše rano, i on je u snu znao da je suviše rano, i zato nastavi sa svojim snovima i vidje kako se beli vrhovi ostrva uzdižu iz mora, a zatim je sanjao o raznim lukama i plovidbama po Kanarskim ostrvima.

Više nije sanjao o burama, ni ženama, ni velikim događajima, ni grdnim ribama, ni bojevima, ni o takmičenjima ko će biti jači, ni o svojoj ženi. Sada je sanjao samo o naseljima, o predelima i lavovima na obali. Oni su se igrali kao mlade mačke na suncu, i on ih je volio kao što je volio i dječaka. Nikada nije sanjao dječaka. Jednostavno bi se probudio, pogledao kroz otvorena vrata prema mesecu, razvio pantalone i navukao ih. Pomokrio bi se napolju ispred kolibe i onda bi stao da se penje uz drum da probudi dečka. Drhtao je od jutarnje hladnoće. Ali je znao da će se od drhtanja i hodanja ugrejati i da će uskoro zaveslati.

Vrata kuće u kojoj je dječak stanovao ne bijahu zaključana, i on ih otvori i uđe tiho, bosih nogu. Dječak je spavao u prvoj sobi na nekom ležaju i starac ga je lijepo mogao vidjeti pri mesečini koja je sve više bledela. Pažljivo je uzeo njegovu nogu i držao je sve dotle dok se dječak nije probudio, okrenuo se i pogledao ga. Starac mu klimnu glavom, i dječak uze pantalone sa stolice kraj kreveta i obuče ih, sedeći na krevetu.

Starac izađe kroz vrata a dječak pođe za njim. Bio je sanjiv i starac ga zagrli i reče: "Žao mi je."

"Que va", na to će dječak. "Takav je naš život."

Spuštali su se niz obronak sve do starčeve kolibe i za sve vreme, dok su išli niz ulicu, prolazili su bosonogi ljudi noseći jarbole svojih čamaca.

Kada su dospeli do starčeve kolibe, dječak uze klupčad konopca i harpun i udice, a starac je nosio na leđima jarbol sa omotanim jedrima. "Da li bi pio kafu?" upita dječak.

"Ostavićemo stvari u čamac i zatim ćemo je popiti."

Kafu su pili iz neke kutije kondenzovanog mleka u krčmi gdje su ribari jutrom navraćali.

"Kako si spavao?" zapita dječak. Sada je čilo koračao, mada mu je još bilo teško da se sasvim rasani.

"Vrlo dobro, Manoline", reče starac. "Danas sam tako siguran u sebe."

"I ja sam", odgovori dječak. "Sada treba da donesem tvoje i svoje sardine, pa i tvoj svezi mamac. Onaj moj nosi sam naš pribor. On ne želi da mu ga bilo ko nosi."

"Ja sam drugačiji", reče starac. "Dozvolio sam ti da nosiš stvari kad si imao pet godina."

"Da, znam", reče dječak. "Vraćam se odmah. Popij još jednu kafu. Ovde uživamo kredit."

On ode bosonog preko koralnog stenja do ledinice gdje su čuvani

mamci.

Starac je pio kafu polahko. To je bilo sve što će okusiti celoga tog dana i bio je svestan da je mora popiti. Odavno već nije mario za jelo i nikada nije ništa nosio sa sobom. Imao je bocu vode u pramcu malog čamca, i to bese sve što mu je trebalo za ceo dan.

Mladić se vratio sa sardinama i sa oba mamca zamotana u novine i oni pođoše niz stazu prema čamcu; osećali su šljunak pod nogama, a onda podigoše čamac i otisnuše ga u vodu.

"Srećno stari."

"Srećno", reče starac.

On namjesti vesla obložena konopcem u karike, odupre se i poče da se izvlači kroz pomrčinu iz luke. I drugi čamci su se otiskivali na more, i sada su se čula njihova vesla kako pljuskaju po vodi mada ih on sada, kada se mesec nalazio iza brežuljka, nije mogao vidjeti.

Kadikad bi neko progovorio u čamcu. Ali, najčešće je na njima vladao muk i čulo se samo udaranje vesala. Kada su izašli iz luke, svaki se upućivao prema onom mestu gdje se nadao da će naći ribu. Starcu je bilo jasno da je trebalo ići daleko na pučinu, i on je ostavljao miris kopna za sobom i veslao je u čistom, jutarnjem dahu mora. Vidjeo je svetlucanje morske trave u vodi kad je veslao preko onog dela mora koji su ribari nazvali dubokim ponorom jer je tu nastajala nagla dubina od sedam stotina aršina. Ovde su se nalazile sve moguće ribe, jer se udaranjem struje o strme zidove morskog dna stvarao vrtlog. Tu su se okupljale ogromne količine sardela i sitne ribe, neki put na najdubljim mestima, i jato mastiljavih riba i ove su se noću pele do same površine gdje su se sve ribe-putnice hranile njima.

U pomrčini je starac osjećao kako se približuje jutro i, dok je veslao, raspoznavao je treptavi zvuk letećih riba koje su izlazile iz vode i siktanje koje je dolazilo od njihovih ukočenih krila dok su letele pored njega. Naročito je volio leteće ribe; one su bile njegovi najbolji prijatelji na okeanu. Bilo mu je žao ptica, naročito malih, nežnih morskih lasta, koje su neprestano letele i tražile a skoro nikada ništa nisu nalazile, i on je mislio da je ptičji život teži od našega izuzev ptica grabljivica. Zašto se rađaju tako nežne i fine ptice, kao one morske laste, kada je more u stanju da bude tako grozno. Ono je dobroćudno i čarobno lijepo. Ali ono može biti tako strašno i to iznenada, i te ptice, koje su letele i lepršale i lovile, sa onim njihovim setnim glasovima, suviše su krhke za more.

Mislio je o moru kao o la mar, kako ga ljudi zovu na španskom, kad

ga vole. Katkad, oni što ga jako vole, govore rđavo o njemu, ali se ipak uvijek izražavaju o njemu kao o ženi. Neki opet od mlađih ribara, koji su raspolagali motornim čamcima kupljenim onda kada je ajkulina jetra donosila veliki prihod, govorili su o njemu el mar, dakle u muškom rodu. Govorili su o njemu kao takmacu ili kakvoj tvrđavi, pa čak i kao o neprijatelju. Ali, starac je uvijek mislio o njemu u ženskom rodu, kao o nečemu što može da uskrati ili pruži veliku milost, i kada je bilo divlje i rđavo, ono ipak nije bilo krivo. Mesec utiče na njega kao na ženu, eto, tako je on mislio.

Veslao je sada ravnomerno, i to za njega nije predstavljalo nikakav napor, jer se držao svoga tempa a površina okeana je bila ravna, izuzev pojedinih vrtloga u struji. Trećinu svoga rada prepustio je struji a kada poče da sviće, on vidje da se nalazi dalje nego što je verovao da će se u to doba nalaziti.

“Čitavu sam nedelju pretraživao dubine ovog ponora i nisam ništa uradio, razmišljao je on. Danas ću raditi na otvorenom moru, razmišljao je on, gdje se nalaze jato bonita i albakora a možda će se među njima naći i kakva velika riba.”

Prije nego što je sasvim svanulo, postavio je mamce i prepustio se struji. Jedan mamac se nalazio na dubini od 40 aršina, drugi na 75 a treći i četvrti duboko dole u plavom moru, u dubini od 100 do 125 aršina. Svi su mamci visili glavom okrenuti nadole; vrh udice bio je zaboden čvrsto u ribu-mamac a ceo ostali slobodan deo, luk i drška, bijahu pokriveni sardinama. Svaka sardina je bila probodena kroz oči tako da su one činile poluvenac oko čelika koji je kroz njih prolazio. Nije bilo mesta na udici koje svojim dobrim ukusom i prijatnim mirisom ne bi privuklo kakvu veliku ribu.

Dječak mu je dao dva sitna sveza tunja ili albakore koji su visili na najdonjim konopcima kao olovni tegovi, a na drugim je imao veliku, plavu skušu kao i jednu sardelu koju je jednom već upotrebio. Ali, one su se nalazile još uvijek u dobrom stanju i bile su okružene ukusnim sardinama koje su ih činile još mirisnijim i primamljivijim. Svaki konopac, debeo kao kakva veća olovka, bese vezan za svezi, sočni štap, koji je pri najmanjem trazaju ili dodiru mamca morao zadrhtati, a svaki kanap je imao još po dva klupčeta od 40 aršina koja su mogla biti privezana za druge rezervne smotuljke, tako da je u slučaju potrebe riba mogla da odvije i preko tri stotine metara konopca.

Sada je starac posmatrao položaj tri štapa i veslao pažljivo da bi

održavao konopce u određenim dužinama. Bilo je sasvim svetio i sunce tek što nije granulo.

Bledo sunce se pojavi iz mora, i starac je vidjeo druge čamce rasute po struji dosta blizu obale. Zatim sunce sinu sjajnije i treperenje se osu iznad vode, i onda, kada se potpuno diglo, bljeskalo je na glatkoj pučini, tako da ga oči zaboleše, a on je veslao ne gledajući ga. On je gledao u vodu i posmatrao je konopce koji su se spuštali pravo u tamno more. Držao ih je uspravnije nego iko drugi, tako da se u svakom sloju mračnih dubina struje nalazio po jedan mamac za svaku vrstu ribe koja bi plivala tu u blizini. Međutim, udice drugih ribara nosila je struja i dešavalo se da su one bile u dubini od sto aršina dok su ribari mislili da se nalaze na šezdeset aršina.

Ali, mislio je, držim ih baš kako treba. Samo, više nemam sreće. Ko zna? Možda danas? Svaki dan je nov dan. Dobro je kad čovek ima sreću. Tačnost mi je ipak draža. I onda, kada sreća dođe, spreman si.

Sunce se pelo nebom već puna dva sata i oči ga više nisu bolele kad je gledao prema istoku. Na vidiku su bila još svega tri čamca, i činilo se da su vrlo mali i sasvim blizu kopna.

Celoga života jutarnje sunce mi je peklo oči. Pa ipak, one su još dobre. Svečeri mogu slobodno gledati pravo u njega, oči mi ne zaseni. A ono je svečeri jače. Ali, jutrom mi zadaje bol.

Tog trenutka spazio je pticu — fregatu, dugih crnih krila kako kruži na horizontu ispred njega. Brzo je padala: obrušavala se okomito, krila povijenih unazad, i zatim je ponovo kružila.

"Nešto ima", reče starac. "Ne vreba ona samo tek tako."

Veslao je polahko i ravnomjerno prema mjestu gdje je ptica kružila. Nije se žurio i svoje konopce je i dalje zatezao i popuštao. U struji je plovio nešto brže, ali je zatezao konopce još uvijek besprekorno, mada nešto nervoznije nego prije no što je pošao za pticom.

Ptica se diže u vazduh i kružila je opet nepokretnih krila. Zatim se iznenada ustremi, i starac vidje kako se, nad površinom, leteće ribe očajno rasprštaše.

"Delfin", glasno zausti starac. "Ogroman delfin."

Ostavi vesla i izvuče iz pramca neki kratak kanap. Kanap je imao udicu od žice i udicu srednje veličine, i on prikači kao mamac, jednu od sardina. Prebaci ga preko ograde i pričvrsti za jedan prsten na pramcu. Zatim stavi mamac i na drugi konopac i ostavi ga sklupčanog pod pramcem u senci. Onda opet zavesla i posmatraše crnu pticu dugih krila, koja je sada šestarila

nad samim morem.

Dok ju je posmatrao, ptica se ponovo ustremi zabačenih krila, a kada se dade u potjeru za letećim ribama, zamahnu snažno i uzaludno krilima. Starac je vidio lahko nadimanje vode koje prouzrokuju veliki delfini kad idu u potjeru za gonjenim ribama. Delfini su sjekli vodu pod letećim ribama a zatim bi, kada bi se ptice sunovratile u dubinu, munjevito nestajali pod vodom. To je veliko jato delfina, mislio je on. Razvili su se široko i leteće ribe imaju malo izgleda da se izvuku. A ptica nema nikakvog izgleda. Leteće ribe su isuviše velike za nju, a uz to i plivaju strašno brzo.

Posmatrao je leteće ribe, koje su se neprestano gubile i pojavljivale, kao i bezuspešno nastojanje ptica. Ovo jato mi je umaklo, mislio je on. Lete ti one i brzo i daleko. Ali, možda će mi poći za rukom da susretnem koju zakasnelu od njih, a možda ih sada opkoljava moja velika riba. Moja velika riba mora da je negdje u blizini.

Oblaci iznad kopna narastoše sada poput brda, a obala je bila još samo duga, zelena linija sa sivo-plavim brežuljcima iza sebe. Voda postade tamnoplava, tako tamna da je izgledala skoro grimizna. Kad bi pogledao u dubinu, vidjeo bi crvene alge planktona u tamnoj vodi i neobičnu svetlost koju je sada rasipalo sunce. Posmatrao je svoje udice i vidjeo kako se gube vertikalno u vodi, i radovao se što je bilo mnogo planktona, jer je to značilo da tu riba mora biti obilato. Neobična svetlost kojom je sunce, sada kada je odskočilo, bojilo vodu, kao i oblici oblaka nad kopnom, predskazivali su dobro vreme. Ptica je, pak, bila sada skoro izvan vidika i ništa se nije pokazivalo na površini vode sem nešto žutog, od sunca izbledelog, sargaso-morskog korova i ljubičastih, čvrstih oblika, svetlucavog piktijastog klobuka otrovne meduze, koja se kretala pored samog čamca. Naginjala se na stranu, pa se opet uspravljala. Vrtela se veselo kao mehur sa svojini dugim smrtonosnim crvenim koncima što su se skoro jedan metar vukli po vodi.

"Agna mola", reče starac, "ti kurvo."

Stojeći na mestu najzgodnijem za veslanje, pogleda u vodu i opazi sitne ribe, iste boje kao i otrovni konci kako plivaju između njih, i tananu senku koju su bacale meduze. Ribice su bile imune protiv toga otrova. No ljudi nisu, pa bi se kada bi, dok se starac bori s ribom, konci obavili užad i ostali tako da vise, sluzavi i ljubičasti, dobijali plikovi i rane po rukama i šakama. Otrov agna mola delovao je brzo i pekao kao poslije udarca bičem.

Svetlucavi klobuci bijahu čarobno lepi. Ali su bili najpodmukliji od

svega što se krilo u moru, a starac je gledao sa zadovoljstvom kada bi ih morske kornjače proždirale. Kada ih kornjače spaze, približe im se spreda, zatvore oči, tako da budu savršeno zaštićene oklopom, i proždiru ih — otrovne konce, i sve ostalo. Starac je posmatrao rado kada ih kornjače zgrabe, ali on ih je i sam, sa uživanjem, gazio na obali poslije bure, i slušao kako pršte kada bi ih svojim tvrdim cipelama razmrskavao.

Volio je zelene kornjače kao i one što su im glave slične jastrebu, zbog njihove elegancije i brzine i vrednosti, a gajio je prijateljski prezir prema onim ogromnim, glupim, u žutom oklopu, neobičnim u svojoj ljubavnoj igri, koje su gutale tako zadovoljne, zatvorenih očiju, otrovne meduze.

Kornjače nisu imale za njega ničeg mističnog, mada se dugo godina vozio u čamcima sačinjenim od kornjačinog oklopa. Žalio ih je sve, čak i velike kornjače, koje su bile duge kao i njegov čamac i težile jednu tonu. Najveći broj ljudi nema srca prema kornjačama, jer srce kornjače kuca još mnogo časova pošto bude ubijena i raskomadana. Ali, razmišljao je starac, i ja imam isto takvo srce, a moje noge i ruke su iste kao njihove. Jeo je njihova bela jaja, da bi ojačao. Jeo ih je tokom celoga maja da bi se u septembru i oktobru mogao poneti s velikim ribama.

Pio je, takođe, svakoga dana, po šolju ribljeg ulja iz suda koji je ličio na bubanj, i to u kolibi gdje su mnogi ribari ostavljali svoj alat. Stavljao ga je svima ribarima — kad bi ga želeli — na raspolaganje. Ukus toga ulja bio je skoro svima odvratan. Ali, on ipak nije bio odvratniji nego ustajati u doba kada su se obično dizali, a pored toga bio je dobar i protiv svih nazeba i gripa, a koristio takođe i očima.

Starac pogleda uvis i vidje kako ptica opet kruži.

“Našla je ribu”, reče starac. Ni jedna leteća riba nije sekla površinu a nisu se vidjele ni male, usamljene ribice. I dok je starac tako posmatrao, jedan mali tunj skoči u vazduh, prevrte se i zari se glavačke u vodu. Tunj zasija poput srebra na suncu i kada se ponovo nađe u vodi, pojavi se još jedan, zatim drugi, i oni su skakali u svim pravcima i udarali kao bičem po vodi koja se preli penom i onda se dadoše u poteru, dugim skokovima, za ribicama. Opkoliše ih i počeše da im se primiču.

Uhvatio bi ih da ne plivaju suviše brzo, mislio je starac, i gledao kako se jato probija kroz vodu i kako se ptica spušta i gnjura za ribicama koje su, obuzete panikom, jurile tamo-amo po površini.

“Ptica je od velike pomoći”, reče starac. Baš u tom trenutku zateže se uže pod njegovim nogama i on ostavi veslo i osjeti težinu malog tunja koji

se koprcao dok je zatezao uže i počeo da ga izvlači. Trzanje je postajalo sve jače dok je izvlačio, i on vidje u vodi plava leđa ribe i zlatnu boju njenih bokova prije nego što ju je bacio u čamac. Ona je ležala ćela celcata i obla na suncu i buljila svojim neinteligentnim očima dok je brzim trzajima i udarcima svoga glatkog i pokretnog repa o bok čamca sebi uništavala život. Starac je udari iz dobroćudnosti po glavi i baci je, dok joj je telo još drhtalo, u senku ispod čamca.

"Albakora", reče glasno. "To će biti izvrstan mamac. Biće da ima deset funti." Nije se sećao kada je prvi put, počeo sam sa sobom govoriti naglas. U staro doba, kada bi bivao sam, pevao je, a nekad je pevao noću, u šmaku ili čamcu od kornjačinog oklopa, dok bi sam na straži stajao sa veslom. Verovatno je počeo da govori sam sa sobom, kada bi ostao sasvim sam, onda kada ga je dječak napustio. No više se ne seća. Kad bi on i dječak zajedno ribarili, govorili su obično tek kada bi bilo potrebno. Pričali su samo noću ili kada nisu mogli zbog nevremena da isplove iz luke. Na moru se smatralo vrlinom ne govoriti suvišno i starac se toga uvijek držao i poštovao. Sada je, međutim, svoje misli glasno izražavao, jer time nikom nije dosađivao.

"Da me drugi čuju kako govorim glasno, mislili bi da sam pošašavio", reče on. "Ali, pošto ja to nisam, sasvim mi je svejedno. Bogati imaju radio u čamcu pa im on priča. I slušaju vesti o bezbolu."

Nije sada vreme da se misli na bezbol, razmišljao je. Vreme je sad da se misli samo na jednu jedinu stvar. Na onu za koju sam rođen. Možda je, eto, neka velika riba u blizini ovog jata, razmišljao je. Uhvatio sam samo jednu zlehudu albakoru, ali, one su se dale — daleko na pučini — na posao, a inače su vrlo brze. Sve što danas izlazi na površinu kreće se brzo i u pravcu severo-istoka. Da li zbog dnevne svetlosti? Ili je to vremenski predznak, meni nepoznat?

Više nije vidio zelenilo obale, već samo vrhove plavih brežuljaka, koji su se beleli kao da su bili pokriveni snegom, i oblake koji su se, kao snežna brda, nadnosili nad njima. More je bilo sasvim tamno a svetlost je stvarala prizme u vodi. Bezbojni delići planktona bili su sada od sunca, koje se visoko diglo, kao razjedeni, i starac je vidio još samo visoke prizme u modroj vodi dubokoj jednu milju, gdje su njegovi konopci nestajali pod pravim uglom.

Tunjevi — ribari su zvali sve takve ribe tunjevima i razlikovali ih po imenu samo onda kada su ih nosili na pijacu ili ih nameravali dati u

zamenu za mamce — opet su iščezli u dubini. Sunce beše sada vrlo jako i starac ga je osjećao na svom potiljku prilikom veslanja a osjećao je kako mu znoj curi niz leđa.

Mogao bih sasvim prosto da prepustim čamac struji, mislio je on, da spavam i da vežem konopac nekoliko puta oko prstiju na nogama, kako bi se u slučaju potrebe probudio. Ali, danas je osamdeset peti dan, pa bi danas trebalo da ulovi nešto vredno.

Dok je posmatrao udice, vidje kako jedan od svežih pruteva jako zadrhta.

“Da”, reče on, “da”, i ostavi vesla i ne udari njima o čamac. On poteže konopac, uhvati ga između palca i kažiprsta desne ruke. Nije osjećao ni pritisak ni težinu; konopac je visio labavo. Ovo se zatim ponovi. To beše sada kao neki probni trzaj, kratkotrajan i lak, a on je tačno znao šta to znači. U dubini od stotine aršina, marlin je proždirao sardine, koje su pokrivale vrh i koleno udice, gdje je šiljak, iskovan rukom, virio iz glave malog tunja.

Starac je držao pažljivo i labavo konopac i levom rukom ga brižljivo skinu sa štapa. Sad je mogao pustiti da mu klizi preko ruke a da riba ne osjeti ni najmanji trzaj.

Ovog meseca, pa još kad se uzme u obzir koliko se daleko otisnuo od obale, riba mora da je ogromno velika, razmišljao je. Jedi, ribo! Jedi! Izvoli samo! Kako su sveže, kao i ti, ribo, u dubini od šest stotina stopa u mraku ove hladne vode. Okreni se još jednom u tmini i vrati se i pojedi ih.

On osjeti lahko, fino trzanje, zatim još jači trzaj, jer se glava sardine sa udice teže skidala. Poslije toga ne dogodi se ništa.

“Dođi”, reče starac glasno. “Načini još jedan krug. Samo ih pomiriši. Zar nisu ukusne. Pojedi ih ljudski a poslije njih na redu je tunj. Čvrst i hladan i ukusan. Ne ustručavaj se, ribo. Pojedi ih!”

Iščekivao je sa konopcem između palca i kažiprsta, gledajući istovremeno i u ostale konopce, jer je riba mogla isplivati naviše ili se pustiti naniže. Zatim se osjeti opet lak trzaj.

“Zagrišće”, reče starac glasno. “Daj Bože, da zagrize.”

Ipak nije zagrizla. Izgubi se a starac i ne opazi.

“Nije mogla da ode”, reče on. “Za ime Hrista, nije se mogla izgubiti. Samo se okrenula. Možda se prethodno malo zakačila za udicu i sada se prisetila.”

Tada on osjeti kako nešto lagano dodirnu konopac i on bi srećan.

“Samo se okrenula”, reče on. “Zagrišće.”

Bio je srećan što oseća lagano trzanje, a onda osjeti nešto čvrsto i neverovatno teško. To beše težina ribe i on olabavi konopac, i puštaše ga sve niže, niže, niže, odmotavajući prvi od dva rezervna klupčeta. I dok je konopac lagano klizio preko starčevih prstiju mogao je još uvijek osjetiti veliku težinu, mada je pritisak njegovog palca i kažiprsta bio skoro neprimetan.

“Kakva riba”, reče on. “Sada ju je uhvatila ustima popreko i sada je vuče sobom.”

Zatim će se okrenuti i progutati je, mislio je. To nije izgovorio, jer je znao, kada se govori unapred o nečemu dobrom, može ono i da se izjalovi. Znao je kakva je to morala biti ogromna riba i on je već vidio u mislima kako se sa tunjem koga je držala popreko u ustima udaljuje. U tom trenutku on osjeti kako se ona više ne kreće, ali osećaj težine još nije izgubio. Zatim, ona posta teža i on odvi još više konopca. Jednog trenutka on ga pritisnu jače palcem i kažiprstom i težina se poveća i povuče pravo u dubinu.

“Zagrizla je”, reče on. “Sada ću je pustiti da pojede natenane.”

Dozvolio je da mu kanap klizi niz prste dok je levu, slobodnu ruku pustio i pokušao da veže slobodne krajeve oba rezervna klupčeta za ušicu dva rezervna smotuljka sledećeg kanapa. Sada je bio spreman. Imao je u rezervi tri kanapa od po četrdeset aršina, osim klupčeta kojim se sada služio.

“Jedi još malo”, reče on, “dobro progutaj.”

Gutaj tako da ti se šiljak zabije pravo u srce i da te ubije, mislio je. Zatim izađi na površinu i dopusti da te ubodem harpunom. Lijepo. Jesi li spremna? Da li si se dugo gostila?

“Sada”, reče glasno i sa obe ruke izvuče konopac u dužini od gotovo jednog metra i onda zape još jednom, i zatim povuče konopac iz petnih žila.

Ništa se ne zbi. Riba se samo dalje polahko kretala i starac je nije mogao podići ni za jedan palac. Njegov konopac beše jak i namenjen teškim ribama, i on ga je tako zatezao preko leđa da kapljice vode počeše prskati iz njega. Tada konopac poče da pravi u vodi tihi, šišteći šum i on ga je još uvijek držao i odupirao se u trzanju. Čamac stade da se kreće lagano prema severu.

Riba je plivala mirno i oni su plovili tihom vodom. Ostali mamci

bijahu još uvijek u vodi, ali drugog izlaza nije bilo.

"Želeo bih da se dječak nalazi kraj mene", reče starac glasno. "Jedna me riba vuče i ja sam u stvari sad zalogaj koji vuku. Mogao bih zategnuti konopac, ali bi tada ona bila u stanju da ga prekine. Moram ga držati što bolje mogu i po potrebi ga produžavati. Daj, Bože, da samo putuje i da ne ode dublje.

Držao je kanap, zategnut preko leđa i gledao je u njegov kosi položaj u vodi, kao i u čamac koji se kretao ravnomerno prema zapadu.

To će je stati glave, razmišljao je starac. Nije u stanju da izdrži dugo. Ali poslije četiri sata riba je još uvijek plivala prema otvorenom moru, vukući za sobom čamac, a on je još uvijek držao zategnut konopac preko leđa.

"Bilo je podne kad je zagrizla udicu", reče on. "A još je nisam ni vidjeo."

Prije nego što je ulovio ribu, stavio je na glavu veliki slamni šešir i on ga je sada grebao po čelu. Bio je žedan, te kleče i pažljivo, da ne bi pomerio konopac, isteže se, što je više mogao, prema boci sa vodom. Otvori je i uze jedan gutljaj. Zatim se nasloni na pramac da bi se odmorio. Sedeo je na nerazapetom jarbolu i jedru i nije se trudio da razmišlja, već je samo želeo da to sve izdrži.

Onda se okrenu i vidje da se kopno više nije ni naziralo. Sasvim je svejedno, pomisli on. Mogu se vratiti natrag, orijentišući se pomoću odbleska svetlosti iznad Havane. Još ima dva sata do zalaska sunca i možda će prije tog doba ona izroniti. Ako to ne učini sada, onda će izroniti kad mesec zasija. Ako i tada to ne bude onda će možda izroniti kada sunce grane. Nije me uhvatio još nikakav grč i osjećam se dovoljno snažnim. Najzad, ona ima udicu u ždrelu a ne ja. Ali, kakva mora da bude riba koja tako vuče! Mora da je dobro zagrizla. Da mi je samo jednom da je vidim kako bih saznao kakvog imam protivnika.

Cele te noći riba nije promenila kurs, niti pravac, koliko je to starac mogao da razabere po položaju zvezda. Poslije zalaska sunca zahladni i znoj se sušio hladeći starčeva leđa, njegove ruke i njegove stare noge. U toku dana, uzeo je džak kojim je bio pokrio sud sa mamcem i prostro ga na suncu da bi se osušio. Kada je sunce zašlo on ga ogrnu oko vrata, tako da mu je visio niz leđa. I on ga pažljivo podmetnu pod konopac koji se spuštao preko njegovih leđa. Džak ublaži, poput jastuka, pritisak konopca i on pronađe položaj u kome se skoro ugodno osjećao. Položaj beše stvarno samo unekoliko manje neugodan nego prije, ali njemu se činio skoro

prijatan.

Ni ja njoj, ni ona meni — jedno drugom ne možemo ništa učiniti, razmišljao je. Sve dok tako vuče.

U jedan mah ustade i pomokri se preko ivice čamca i pogleda prema zvezdama i prokontrolisa svoj kurs. Konopac beše kao kakva fosforescentna pruga koja je padala pravo sa njegovih leđa u vodu. Sada su napredovali sporije i svetlost iznad Havane beše slabija i on je znao da sada struja skreće prema istoku. Ako više ne budem vidio tračke svetlosti nad Havanom, znači onda da idemo dalje prema istoku, razmišljao je. Jer, da je kurs ribe ostao nepromenjen, trebalo bi da ih vidim još nekoliko časova. Kakvi li su današnji rezultati Velike lige, pitao se. Da čovek sada ima radio bilo bi izvanredno. Zatim pomisli, pa, razmišljaš sve vreme samo o tome. Misli, more, o tome šta sad da radiš. Ne smeš praviti gluposti.

Onda reče glasno: “Eh, da mi je dečko sada ovde! Da mi pomogne i da sve ovo vidi.”

Niko ne bi smeo da ostane u starosti sam, razmišljao je. Ali to je neminovno. Ne smijem zaboraviti da pojedem tunja prije nego što se ukvari, da me snaga ne bi izdala. Ne zaboravi, ma kako to nerado činio, da ujutru rano jedeš. Ne zaboravi, reče sam sebi.

U toku noći dva delfina približiše se čamcu i on ih je čuo kako se prevrću i cmokću. Umeo je da razlikuje duvanje mužjaka, slično frktanju, od uzdisanja ženke.

“Dobra bića”, reče on. “Igraju se i šale i vole se. Oni su nam braća, kao i leteće ribe.”

Onda osjeti samilost prema velikoj ribi koju je uhvatio. Čudesna je i neobična i ko zna koliko je stara, mislio je. Nikada ranije nisam uhvatio ribu koja je bila tako snažna i koja se tako čudno ponaša. Možda je isuviše pametna pa će skočiti. Mogla bi me svojim skokovima ili iznenadnim izbijanjem na površinu uništiti. Ili, možda je ranije već nekoliko puta progutala udicu pa sad zna kako se treba boriti. Nema ni pojma da joj je protivnik samo jedan jedini čovek i da je taj čovek starac. Nego, da grdne li ribe, para će vredeti ako joj samo meso bude dobro. Ona je kao čovek zgrabila mamac i vuče ga baš kao i čovek i priprema se bez panike za odbranu. Da li je bilo šta smislila, ili je prosto očajna kao i ja.

Setio se dana kada je upecao jednog od para marlina. Mužjak pušta uvijek ženku da zagrize prva, i upecana riba, ženka, počinje da se, obuzeta panikom, očajnički brani i zato se brzo iscrpi, a za sve vreme mužjak

je ostao kraj nje, prolazio ispod konopca i kružio sa njom na površini. Mužjak se nalazio tako blizu nje da se starac uplašao da će mužjak svojim repom, oštrim kao kosa, i skoro iste veličine i oblika, preseći konopac. Kada je starac probio ženku kukom za ribe i počeo je udarati, i onda kada joj je držao čvrsto kljun, nalik na rapir, i tukao je maljem po glavi sve dotle dok joj boja ne postade slična onoj na podlozi ogledala, i kada ju je zu pomoć dječaka podigao na palubu, mužjak je bio za sve vreme pored čamca. Zatim, kada je starac pokušavao da razmrsi konopce i pripremao harpun, mužjak skoči visoko, sasvim pored čamca, da bi vidio gdje mu se nalazi ženka i onda ga nestade u dubini; njegova krila, boje lavendera, u stvari njegova grudna peraja, raširio je svom širinom, i sve su mu se pruge mogle vidjeti. Bio je divan, starac se sećao, i bio je uporan.

To je bila najžalosnija epizoda koju je ikada doživeo, razmišljao je starac. I dječak je bio tužan i molili smo je za oproštaj i ubili smo je brzo.

“Hteo bih da je dječak ovde”, reče glasno i namjesti se ugodno na daskama pramca i osjeti preko konopca, koji je držao na leđima, snagu ribe koja se neprekidno kretala prema, bogtepita, kakvom cilju.

Dobro bi bilo da je već jednom, pomoću lukavstva, prisili da izabere cilj, setio se starac.

Njen cilj je bio da ostane duboko u tamnoj vodi, daleko od svih zamki i prevara i lukavstva. Moj cilj je bio da odem dalje od svih ljudi. Dalje od svih ljudi na svetu. Sada smo, od podneva vezani riba i ja. I nikog nema da nam pomogne.

Možda i nije trebalo da budem ribar, razmišljao je. Nego, rođen sam da budem to. Moram se svakako podsetiti, čim svane, da pojedem tunja.

U cik zore nešto je povuklo za jedan od mamaca, koji su se nalazili iza njega. Ču kako se štap lomi i konopac odvija preko ograde čamca. Izvadi u mraku nož iz korica i kada je uspeo da prebaci svu težinu na svoje levo rame, onda je povukao unazad i presekao konopac o drvo ograde. Zatim preseče konopac najbliži njemu i u mraku pričvrsti slobodne krajeve rezervnog klupčeta. Radio je spretno jednom rukom, a jednom nogom je stajao na klupčadima da se ne bi kotrljala dok im je vezivao čvorove. Sada je imao šest rezervnih klupčadi. Dva od svakog mamca koji je presekao, a pored toga i dva od mamca koje je riba zagrizla; svi su oni bili povezani.

Kad svane, razmišljao je, vratiću se mamcu na dubinu od četrdeset aršina i njega ću preseći i privezati za rezervno klupče. Biće da sam izgubio dve stotine aršina dobrog katalonskog cordel-a i udice i ušice. To se može

nadoknaditi. Ali kako nadoknaditi gubitak ako neka riba zagrize konopac i preseče ga. Koja li je to riba maločas zgrabila mamac? Možda marlin ili sabljarica, širokih čeljusti, ili ajkula. Nisam je osjetio. Moram se ove brzo otarasiti.

Glasno je rekao: “Eh, da mi je dečko sada ovde!”

Ali, dečka nemaš, pomisli. Samo si ti, sam i biće bolje da se vratiš posljednjem konopcu, ne obzirući se da li je mračno ili ne, i presečeš ga i pričvrstiš dva rezervna klupčeta.

Tako je i učinio. Bilo je teško raditi u mraku a jednom prilikom riba podiže veliki talas koji ga obori na pod i raseče ga ispod oka. Tanak mlaz krvi poteče mu niz obraz. Ali, ona se zgruša i sasuši prije nego što je skliznula do brade i on se zatim vrati na pramac.i nasloni na drvo. Popravi džak i pažljivo namjesti konopac, tako da mu pade preko još neopterećenog dela leđa, i, dok ga je tako držao ukotvljenog preko svojih pleća, ispita pažljivo trzanje ribe i zatim proceni kojom se brzinom kretao čamac.

Zašto je trgnula u stranu, pomisli on. Žica je sigurno skliznula niz njena brežuljkasta leđa. Svakako, leđa je manje bole nego mene, ali, ne može ona vući beskonačno čamac, ma kolika da je. Sad je sve otklonjeno što bi moglo da pravi smetnje a, pored toga, ima i mnogo rezervnog kanapa — sve što je potrebno.

“Ribo”, reče on blago i jasno. “Ostaću s tobom dok ne umrem.”

Ostaće ona sa mnom, starac pomisli, i tako iščekivaše da svane. Bilo je hladno pred svitanje i on se pripi uz drvo da se zagreje. Izdržaću toliko koliko i ona, razmišljao je. I pri prvoj svetlosti vidje kako se čamac diže i spušta. Čamac se neprekidno kretao a kad se ukaza prvi tračak sunca, ono se nalazilo s desne strane starčevog ramena.

“Kreće prema severu”, reče starac. “Struja nas je skrenula daleko prema istoku”, mislio je. “Dobro bi bilo da se vrati niz struju. To bi značilo da se umorila.”

Kada se sunce još više diglo, shvatio je da se riba nije umorila. Postojao je samo jedan povoljan znak. Nagib konopca je govorio da je plivala na manjoj dubini. To još nije značilo da će iskočiti, pomislio je. Ali mogla je.

“Bože, pusti je da skoči”, reče starac. “Imam dovoljno konopca.”

Možda će je, ako malo više zategne, žica ozlediti i onda će skočiti. Sada, kada je već svanulo, pusti je da skače da bi napunila svoje mehurove duž leđa vazduhom i onda se neće moći dogoditi da, prije nego što umre, ode u dubinu.

On pokuša da pojača zategnutost ali konopac, otkako je riba zagrizla udicu, nije bio nikada kao sada napet do svojih krajnjih granica i on osjeti otpor dok je vukao i onda shvati da se uže više nije moglo zatezati. Ne smijem ga više vući, pomisli. Svaki trzaj proširuje ranu od udice i onda ako skoči, može se dogoditi da joj se izvuče. U svakom slučaju, osjećam se bolje na suncu a zasada i nemam potrebe da gledam u njega.

Na konopcu se video žuti korov ali starac je znao da to konopac čini još težim i zato je bio zadovoljan. To je bio žuti golfski korov koji je u toku noći svetlucao tako jako fosforescentnim sjajem.

“Ribo”, reče on, “volim te i mnogo te poštujem. Ali ubiću te neminovno prije smiraja sunca.”

Nadajmo se tome, pomisli.

Jedna ptičica dolete sa severa do čamca. To je bila neka mala ptica pevačica i ona je letela nisko iznad vode. Starac je odmah video da je vrlo umorna.

Ptica slete na krmu čamca i tu ostade. Zatim napravi nekoliko krugova oko starčeve glave i zadrža se na kanapu gdje beše ugodnije.

“Koliko imaš godina”, upita starac pticu. “Da li ti je to prvo putovanje?”

Ptica ga je gledala dok joj je govorio. Bila je suviše umorna da ispita konopac i ona se zaljula na svojim nežnim nožicama.

“Jak je”, reče joj starac. “Suviše je jak. Da ti je noć bila spokojna, ne bi bila tako umorna. Kakve te ptice gone?”

Jastrebovi, pomisli on. Lete prema moru da bi naišli na vas. Ali, on ptici ne reče ništa, ona ga nije mogla razumeti a uskoro će saznati za jastreba.

“Odmori se dobro, ptičice”, reče on. “Zatim odleti i potraži svoju sreću kao i svaki čovek, kao i svaka ptica, kao i svaka riba.”

Govorio joj je to jer su mu leđa noćas utrnula i sada su ga užasno bolela.

“Ostani kod mene, ptičice”, reče. “Žao mi je što ne mogu razapeti jedro i povesti te sobom pri lahkom povetarcu što se diže. No, bar je sa mnom jedan prijatelj.” I baš tada riba trže i starac pade na pramac a možda bi ga i bacila preko ivice da se nije pridržao i popustio konopac.

Ptica odlete kad kanap zadrhta a starac nije video kad je uzletela. Desnom rukom pažljivo dodirnu konopac i primeti da mu je ruka krvavila.

“Nešto mi je ozleđeno”, reče glasno i povuče konopac da bi video da li

će riba skrenuti. Ali, kad je zategnuo do krajnje granice, on prestade s tim i odmeri težinu.

“Osećaš ga sada, ribo”, reče on. “A, boga mi, isto tako i ja.”

On se osvrnu za pticom jer je želeo njeno društvo. Ptica se izgubila.

Nisi ostala dugo, pomisli starac. No, tamo je svakako još surovije, tamo gdje si odletela, sem ako se nisi dokopala obale. Kako sam mogao dozvoliti da me riba povredi tako naglim trzajem? Mora da sam bio glup. Ili možda zbog toga što sam posmatrao ptičicu i razmišljao o njoj. Sad treba da obratim veću pažnju na svoj posao, a onda da pojedem tunja kako bih sačuvao snagu.

“Želeo bih da je dječak ovde i da imam soli”, reče glasno.

Prebacujući teret konopca na levo rame i kleknuv pažljivo, on opra ruku u okeanu i držao je više od jednog minuta tako zagnjurenu i posmatrao krvavi trag i neprestano penušanje vode oko ruke, a s kretanjem čamca nestajalo je krvi.

“Mnogo je usporila”, reče on.

Starac bi još držao ruku u slanoj vodi, ali plašio se drugog iznenadnog trzanja ribe i zato ustade i ispruži ruku prema suncu. Konopac je samo lahko ozledio ruku. Ali, to beše najpokretljiviji deo ruke. Znao je dobro da će mu ruke biti potrebne prije nego što se sve to svrši, a zatim nije ni želeo da bude povređen prije no što postigne cilj.

“Sada”, reče kada mu se ruka osušila, “moram pojesti malo tunja. Mogu ga dohvatiti rukom i pojesti ga na miru.”

On kleče i nađe tunja pomoću kuke koja se nalazila ispod pramca i privuče ga k sebi, ali pazeći da ne dodirne zategnute konopce. Opet je držao konopac na levom ramenu i održavajući levom rukom ravnotežu, on svuče ribu s kuke a ovu vrati na staro mesto. Zatim kleče jednim kolenom na ribu i guleći s leđa, od glave pa sve do repa skinu tamno crveno meso ribe. Kada je tako zgulio šest traka, raširi ih preko drveta na pramcu, obrisa nož o pantalone i uze kostur ribe za rep i baci ga u vodu.

“Sumnjam da ću je celu pojesti”, reče i pređe nožem preko jedne od traka. Osjećao je hladan oštar pritisak konopca, a levu mu ruku zahvati grč. Ona se čvrsto pripi uz konopac i on je pogleda s puno prekora.

“I to mi je neka ruka”, reče. “Dobro, grči se ako hoćeš. Pretvori se u kandžu. Ništa ti neće pomoći.”

Dođi samo, pomisli on i pogleda pod kojim je uglom konopac padao u tamno more. Jedi sada, i to će ti ojačati ruku. Ruka nije kriva a ti si mnogo

časova proveo sa ribom. Ali, sa njom si u stanju da budeš večno. Pojedi tunja sada.

Uzeo je jedno parče i metnuo ga u usta i polahko žvakao. Nije bilo neprijatno.

Dobro žvaći, mislio je, i izvuci sve sokove. Ne bi bilo loše da se jede sa malo limuna i soli.

“Kako si, ruko?” zapita ruku, ukočenu skoro kao mrtvu. “Poješću više, u tvoje zdravlje.”

On pojede drugo parče koje je presekao nadvoje. Žvakao je pažljivo i zatim ispljuva kožu.

“Kako ti je, ruko? Da li je možda suviše rano da se zna?”

On zagrize još jedno veliko parče i poče ga žvakati.

“To je izvanredno punokrvna riba”, mislio je. “Srećan sam što nisam uhvatio delfina umesto nje. Delfin je suviše sladak. A ova nije takva, i u njoj se još uvijek nalazi sva snaga.”

Čovek mora biti praktičan, pomisli. Dobro bi bilo da imam soli. A ne znam da li će sunce ukvaritiili osušiti ono što ostane i zato će biti bolje da sve pojedem mada nisam gladan. Riba je mirna i istrajna. Poješću sve i onda sam spreman.

“Strpi se, ruko”, reče on. “To činim zbog tebe.”

Hteo bih nahraniti ribu. Ona mi je brat. Ali moram je ubiti i zato biti dovoljno snažan. Polahko i svesno on pojede sve što je ostalo od ribljih traka.

On se uspravi, čisteći ruku o pantalone.

“Sada”, reče, “možeš pustiti konopac, ruko, ja ću raditi desnom dok se ne opametiš.” Levom nogom stade na teško uže koje je leva ruka držala i povuče unazad da bi se suprotstavio pritisku na leđima.

“Pomozi mi Bože, da me grč prođe”, reče on, “jer ne znam šta riba namerava.” Ali, ona je izgleda mirna, mislio je, i radi sve po planu. A kakav je moj plan? Moram ga prilagoditi njenom, s obzirom na njezinu veličinu. Ako skoči, mogu je ubiti. Ali, ona će se zauvijek zadržati dole. Onda ću i ja, zajedno s njom, ostati zauvijek na dnu.

On protrlja zgrčenu ruku o pantalone i pokuša da otvori šaku. Ali, ona se nije otvarala. Možda će se otvoriti na suncu, pomisli on. Možda će se otvoriti kad svarim sirovog, jakog tunja. Ako hoću da je otvorim, otvoriću je bez obzira na sve. Ali, neću je otvarati silom. Neka se otvori sama od

sebe. Uostalom, zloupotrebljavao sam je noćas kada je bilo potrebno da presečem i vežem razne konopce.

On baci pogled po moru i osjeti kako je sada sam. Ali, vidje prizme u tamnim morskim dubinama i zategnuti konopac ispred sebe, i neobično talasanje u nepokretnom vazduhu. Oblaci su se gomilali pod pritiskom pasata i on ispred sebe vidje jato divljih plovki koje su se ocrtavale na nebu iznad vode. Jato zatim nestade i onda se opet pojavi, i on je znao da čovek nije nikada sam na moru.

Setio se kako se neki ljudi plaše kada ploveći u malom čamcu izgube kopno iz vida a znaju da se nalaze u mesecu koji obiluje nevremenom. Sada se nalazio u periodu uragana a kad on ne duva, vreme je u tom mesecu najlepše u toku cele godine.

Ako predstoji uragan čovek na moru opaža uvijek dan ranije znake na nebu. Oni, na obali, ne mogu ih vidjeti jer ne znaju u šta da gledaju, razmišljao je. Svakako da i obala prouzrokuje razlike u oblicima oblaka, ali, sada se uragan neće dići.

On pogleda nagore i vidje bele humuluse izvajane u nežne grudve sladoleda, a visoko iznad njih na septembarskom nebu bijahu perjasti tragovi cirusa.

“Lak brisa”, reče on, “lepše vreme za mene nego za tebe, ribo.”

Leva mu ruka beše još uvijek zgrčena ali se sada poče polahko otvarati.

Mrzim grč, pomisli on. To je podvala sopstvenog tela. Ponižavajući je da se u prisustvu drugih dobije proliv usled trovanja hranom ili da se zbog toga povraća. Ali, grč — uvijek ga je smatrao za calambre — ponižava čoveka, naročito onda kada je sam.

Da je dječak ovde mogao bi je protrljati i povratiti, mislio je. Ipak će se otvoriti.

Zatim mu desna ruka osjeti razliku u pritisku konopca i to prije nego što je opazio promenu njegovog nagiba u vodi. A kada je konopac povukao k sebi i udario levom šakom snažno i neočekivano o butinu, spazi kako nagib konopca postaje sve blaži.

“Penje se”, reče on. “Pridruži se, ruko, molim te, hajde, pridruži se.”

Konopac se dizao lagano i ravnomerno a zatim se ispred čamca nabra površina okeana i riba se pojavi. Izlazila je beskrajna i voda se slijevala niz njene bokove. Blještala je na suncu a njena glava i leđa bijahu tamni i crveni dok su joj se pruge na slabinama prelivale u otvorenoj plavoj boji. Njen kljun bijaše dug kao štap za bejzbol i zaoštren kao rapir, tijelo joj

postoja paralelno s površinom vode, zatim kao gnjurac ponovo zaroni, i starac vidje kako tone, s repom nalik na veliku kosu, i kako konopac stade da se sve više zateže.

"Duža je dve stope od čamca", reče starac. Konopac se kretao brzo ali ravnomjerno i ribu nije obuzela panika. Starac je pokušavao da obema rukama drži konopac ispod njegove krajnje granice zategnutosti. Znao je, ako neprekidnim pritezanjem ne privoli ribu da uspori ona bi mogla da odmota ceo konopac i prekine ga.

To je velika riba i moram je umiriti. Ne smijem nikada dozvoliti da postane svesna svoje snage, ni svih onih mogućnosti koje nastaju njenim trzanjem. Da sam na njenom mestu, zapeo bih iz sve snage i povukao — pa kud puklo da puklo. Ali, hvala Bogu, one nisu tako inteligentne kao mi koji ih ubijamo; mada su plemenitije i sposobnije.

Starac je video mnogo velikih riba. Imao je prilike da vidi mnoge teške i preko pet stotina kilograma i ulovio je dve takve grdosije u toku celog svog života. Ali, nikada sasvim sam. Sada, sam, i daleko od kopna, privezan je za najveću ribu koju je ikada video, veću od svih za koje je ikada čuo, a leva ruka mu je bila još uvijek zgrčena kao kandže u orla.

Ipak će oživeti, mislio je starac. Sigurno će oživeti da pomogne desnoj. Postoje tri stvari u bratskom međusobnom odnosu: riba i moje ruke. Mora se otvoriti. Nedostojno je nje da bude zgrčena. Riba je opet plivala sporije i kretala se uobičajenom brzinom.

Zašto je skočila, razmišljao je starac. Kao da je htela da pokaže koliko je velika. Sad doduše znam. Hteo bih i ja da joj pokažem kakav sam. Ali, onda bi vidjela i zgrčenu ruku. Neka misli da sam više čovek nego što sam, a takav ću svakako i biti. Hteo bih da sam riba, baš ova riba, u takvim okolnostima u kojima je i ona sada, pod uslovom da mi ostane volja i razum.

On se nasloni udobno na drvo i izdrža strpljivo sav bol, dok je riba plivala ravnomerno, a čamac se probijao lagano kroz tamnu vodu. Kada je dunuo vetar s kopna, more se malo uzburka i u podne starčeva leva ruka živahnu.

"Ribo, hrđave vijesti za tebe", reče on i podiže konopac preko vreće koja mu je pokrivala leđa.

Osjećao se ugodnije, ali je patio, mada to nije priznavao.

"Nisam pobožan", reče on. "Ali, izgovoriću deset Očenaša i Bogorodice djevo samo da uhvatim ribu, a ako bude moja, otići ću na poklonjenje

Kobreanskoj devici. Eto obećanja!"

I on poče da se moli mehanički. Katkad je bio toliko umoran da se molitve nije mogao setiti i onda je reci izgovarao brzo da bi sačuvao automatizam. Bogorodice djevo je lakše očitati nego Očenaš, pomisli on.

"Zdravo Marija, puna milosti gospodnje. Blagoslovena ti jesi među ženama i blagosloven plod utrobe tvoje. Majko božja, moli sad za nas, grešnike, kao i u času naše smrti, amen." Zatim dodade: "Blažena device, moli se za smrt ove ribe. Ma koliko da je divna."

Kada je očitao obe molitve i osećajući se sad mnogo bolje, ali još uvijek pateći u istoj meri a možda još i više, on se nasloni na pramac i poče mehanički da mrda prstima leve ruke.

Sunce je sada grejalo, mada je laki povetarac pirkao.

"Biće bolje da promenim mamac na ovoj maloj udici kod pramca", reče on. "Ako se riba resi da izdrži još jednu noć, biće opet potrebno da jedem a vode ima još malo u boci. Ne verujem da ovde mogu uhvatiti što drugo do delfina. Ali, ako ga pojedem svežeg, neće biti na odmet. Želeo bih da se leteća riba spusti noćas na čamac. Ali, nemam svetlosti da ih privučem. Leteća riba, ma koliko bila sirova, izvrsna je za jelo, i čovek nema potrebe da je čereči. Moram sada štedeti svaki delić svoje snage. Isuse, nisam znao da je tako velika."

"Ipak ću je ubiti", reče on. "U svoj njenoj veličini i slavi."

Mada to nije pošteno, mislio je, ali pokazaću joj šta sve jedan čovek može učiniti i izdržati.

"Rekao sam dječaku da sam neobičan čovek. Sada je trenutak kad to treba i dokazati."

Hiljadu puta je to već dokazao, pa ipak to još nije značilo ništa. Sada je opet dokazivao. Uvijek je morao ponovo dokazivati, a nikada nije mislio o prošlosti kada se nalazio u takvim trenucima.

Bilo bi dobro da riba zaspi i onda bih i ja spavao i sanjao lavove. Zašto li su mi to lavovi najsnažnija uspomena? "Ne misli o tome, starce", reče sam sebi. "Odmaraj se sada naslonjen na drvo i ne misli ni na šta. Ona se napreže. A ti radi što manje možeš."

Podne je sve više odmicalo a čamac se još uvijek kretao lagano i ravnomerno. Ali sa istoka dunu jači vetar i starac je plovio tiho lahko uznemirenim morem i rana od konopca na leđima sada ga je prijatno dražila. Jednog trenutka, u toku popodneva, konopac se opet počeo dizati. Ali, riba produži da pliva samo na nešto višem nivou. Sunce pade

na starčevu levu ruku i ramena i leđa. Bilo mu je jasno da je riba skrenula sa severa ka istoku.

Sada, kada je svoju ribu već jednom video, mogao ju je predstaviti sa njenim purpurnim grudnim perajima, širokim kao krilo, i velikim uzdignutim repom, kojim je sekla tamnu vodu. Koliko li vidi u dubinu, zapita se starac. Njeno oko je ogromno, a konj mnogo sitnijih očiju vidi u pomrčini. Nekad sam mogao da vidim sasvim dobro po mraku. Ne u potpunom mraku. Ali, skoro, kao mačka.

Sunce i stalno kretanje prstiju povratili su mu potpuno levu ruku i on poče da prebacuje sve više tereta na nju i strese ramenima da bi malo pomerio u stranu oštar pritisak konopca.

“Ako se nisi umorila, ribo”, reče glasno “mora da si vrlo čudna.”

Osjetio je veliki zamor, a znao je da će se uskoro spustiti noć i zato pokuša da razmišlja o drugim stvarima. Mislio je o velikim ligama, za njega su to bile Gran Ligas, i on je znao da su Jenkiji iz Njujorka igrali sada protiv Tigrova iz Detrojta.

Već je drugi dan kako ne znam rezultate, pomisli on. Ali, moram imati pouzdanja i biti dostojan velikog Dimadža koji obavlja sve stvari savršeno, čak i kada ga boli petna kost. Kakav li je bol petne kosti, upita samog sebe. Un espuela de hueso. Tako nešto mi nemamo. Da li je isto tako mučno, kao kad ti petao-megdandžija zarije mamuze u petu? Čini mi se da ne bih mogao ni to, a ni gubitak jednog ili oba oka izdržati i nastaviti, poput petlova, borbu. Čovek se ne nalazi mnogo iznad ptica i zveri. Ipak bih radije bio životinja — ovde, u tami mora.

“Sve dok se ajkula ne pojavi”, reče glasno. “Ako ajkula dođe onda teško i njoj i meni.”

Veruješ li da bi veliki Dimadžo ostao, kao ja, tako dugo sa ribom, pomisli on. Sigurno da bi ostao, ako ne i duže, jer je snažan i mlad. I njegov je otac bio ribar. Pitam se ipak da li bi mu bol petne kosti toliko smetao?

“Ne znam”, reče glasno. “Nikada me nije bolela petna kost.”

Kada je sunce zašlo setio se, da bi ulio sebi više samopouzdanja, doba provedenog u Kazablanki, kada se u jednoj tamošnjoj krčmi takmičio s moćnim crncem iz Sijenfugosa, kojeg su smatrali najjačim na doku. Dvoboj je trajao dan i noć, s laktovima iznad kredom povučene linije na stolu, koso ispruženih podlaktica i čvrsto stisnutnih šaka. Obojica su se trudila iz petnih žila da primoraju jedan drugog da svine ruku na sto.

Mnogi su se kladili i svet je ulazio i izlazio u sobu osvetljenu petrolejskom lampom, i on je gledao kako se poslije prvih osam časova sudije menjaju, svaka četiri časa, da bi otišli na spavanje. Pod noktima njegove i crnčeve ruke pojavi se krv i oni su piljili jedan drugome u oči, šake i laktove, a posmatrali su ih oni koji su se kladili i dalje se šetajući po sobi, ili sedeći na visokim stolicama uza sam zid. Zidovi bijahu od drveta, premazani svetloplavom bojom, a svetiljke su po njima bacale senke megdandžija. Crnčeva senka beše ogromna i lelujala se po zidu kad godi bi plamen zatitrao.

Izgledi na pobedu menjali su se stalno tokom cele noći i crncu su davali da pije rum i puši cigarete. Crnac bi poslije ruma pokušavao da učini strahoviti napor. Jednog trenutka uspeo je da poljulja ravnotežu starčeve ruke — tada on još ne beše starac, već Santjago El Campeon — za čitava tri palca. Starac je ipak vratio ruku na mrtvu tačku. Istog trenutka bi mu jasno da će pobediti crnca koji beše zgodan čovek i atletski razvijen. Kada sutradan oni koji su se kladili zahteše da se borba proglasi nerešenom a sudija stade da klima glavom, on zape iz sve snage i poče sve više da obara crnčevu ruku naniže dok ova najzad ne leže na drvo. Dvoboj je počeo u nedelju ujutru, a završio se u ponedeljak ujutru. Mnogi od prisutnih tražili su da se borba proglasi nerešenom, jer je trebalo da odu na dokove da utovaruju vreće sa šećerom ili do Havanske kompanije za ugalj. Oni su nestrpljivo očekivali krajnji ishod. A on je okončao borbu prije nego što je ijedan otišao na posao.

Dugo vremena poslije toga zvali su ga svi “šampion”, a u proleće održao se revanš. Svet se nije mnogo kladio i on je pobedio vrlo lahko, jer je još u prvom susretu slomio samopouzdanje crncu iz Sijenfugosa. Poslije toga borio se još nekoliko puta i zatim je prestao. Došao je do zaključka da je mogao pobediti svakoga ako bi to samo stvarno hteo, ali je isto tako uvidjeo da bi u ribolovu takve borbe smetale njegovoj desnoj ruci. Pokušao je da se bori levom. Ali leva ruka ga je obmanjivala, nije činila ono što je želeo, i zato joj nije verovao.

Sunce će je sada dobro ispržiti, pomisli on. Neće mi se više zgrčiti sem ako noćas ne zahladi. Da mi je znati šta li će se ove noći dogoditi?

Jedan avion prelete mu visoko iznad glave na putu za Majami i on je ugledao kako njegova senka unese paniku među jatom letećih riba.

“Pored toliko letećih riba mora da je tu sigurno i delfin”, reče on, i cimnu konopac da bi video ne bi li se mogao izvući za još koji metar. Nije

bilo moguće i konopac ostade čvrst a kapljice iz njega stadoše vrcati, što beše znak da tek što nije pukao. Čamac se okretao lagano i on je pratio avion sve dok ga je mogao videti.

Mora da je vrlo neobično u avionu, pomisli on. Želeo bih da vidim kako izgleda more sa visine? Mora biti da se dobro vidi riba — ako ne leti suviše visoko. Leteo bih vrlo nisko, na 200 aršina, i odozgo posmatrao ribu. Stajao sam jednom na gredi što spaja jarbole u čamcu od kornjačina oklopa i već sa te visine video sam sasvim lijepo. Delfin je tada izgledao zeleniji i mogle su se videti njegove pruge i purpurne tačke a mogao se videti i ceo roj. Zbog čega brze ribe koje žive u tamnim morskim strujama imaju purpurna leđa ili, obično, crvene pruge ili mrlje. Delfin izgleda naravno zelen jer je u stvari zlatan. Ali, kada želi da se nahrani, propisno gladan, tada se vide purpurne pruge kao i kod marlina. Da li to dolazi od ljutine ili veće brzine?

Upravo dok su, prije no što se smrklo, prolazili kraj velikog ostrva od morskog korova sagraso, koje se ljuljalo na lahko uzburkanom moru i davalo utisak kao da je okean obljubljivao nekog ispod žutog pokrivača, u njegovu manju udicu zagrize delfin. Vidjeo ga je tek kada je skočio u vazduh sasvim zlatan pod posljednjim zracima sunca, izvijajući se i koprcajući se divlje u zraku. Skakao je akrobatski, gonjen strahom, a starac se vrati krmi i čučnu držeći deblji konopac desnom rukom i šakom i levom poče vući delfina i svaki put na izvučeni deo stao bi svojom bosom levom nogom. Kada se riba nađe na krmi, praćakajući se očajnički, starac se saže i podiže tamnozelenu ribu sa crvenim mrljama. Njena usta su grčevitim pokretima pokušavala da se oslobode udice i ona tresnu o dno čamca svojim dugim trupom, repom i glavom. Zatim je on udari maljem po glavi i ona se strese i umiri.

Starac otkači udicu, namjesti novi mamac i baci je u more. Potom se dovukao do pramca. Opra levu ruku i obrisa je o pantalone. Zatim premesti konopac s desne ruke na levu i opra desnu šaku, dok je istovremeno gledao kako sunce tone u okean. A iz vida nije ispuštao ni nagib debelog konopca.

“Nije ga uopšte izmenila”, reče on. Ali, ispitujući pritisak vode o svoju ruku, utvrdio je da se kretao primetno sporije.

“Staviću oba vesla ispred pramca i to će još više usporiti hod u toku noći”, reče on. “Dobra je noću, a i ja sam isto tako dobar.”

Biće bolje da delfina rasporim malo kasnije da bi krv ostala u mesu.

Mogu to učiniti docnije, a u isti mah ću namjestiti i vesla tako da pojačaju otpor čamca. Bolje je da ribu ostavim sada na miru i da je mnogo ne uznemiravam dok se ne smrkne. Zalazak sunca je mučan trenutak za ribu.

On osuši ruku na vazduhu, pa zatim zgrabi konopac i oslobodi se njega koliko god je mogao i nasloni ga na drvo kako bi isti toliki, ako ne još i veći, teret prebacio na čamac.

Sada se učim kako treba raditi. U najmanju ruku barem ovaj posao. Zatim se, takođe, priseti da riba, od kako je zagrizla udicu, nije ništa jela i da je ogromna i da joj je potrebno mnogo hrane. Ja sam pojeo celog tunja. Sutra ću pojesti delfina. On ga nazva dorado. Možda ću morati pojesti nešto od njega kada ga budem očistio. Ješće se teže nego tunj. Ali, najzad, ništa nije lahko.

“Kako si ribo?” upita glasno! “Ja sam sada dobro i moja leva ruka je dobro a imam hrane za ceo dan i noć. Vuci čamac, ribo.”

U stvari, nije se osjećao najbolje, jer bol od konopca, zategnutog preko njegovih leđa, koji skoro prestade da bude bol, pređe u potmulo osećanje koje ga onespokoji. Ali desile su mu se i gore stvari, pomisli on. Ruka mi je samo malo povređena a druga se oslobodila grča. Noge su mi u redu. Dakle, u pogledu izdržljivosti, nadmoćniji sam od nje.

Sumrak rano pade, jer se, uopšte, po zalasku sunca, rano smrkava u septembru. On se nasloni na drvo i predade se odmoru koliko mu je to bilo mogućno. Pojaviše se prve zvezde. Nije im znao imena ali ih je video i bio uveren da će se na kraju pojaviti sve i da će nad njim bdeti svi njegovi daleki prijatelji.

“Riba je takođe moj prijatelj”, reče glasno. “Takvu ribu nisam nikada video niti čuo o njoj. Ali, moram je ubiti. Drago mi je što nas niko ne prisiljava da ubijamo zvezde.”

Zamisli, kad bi svakog dana morali ubijati mesec. Mesec beži. A zamisli šta bi bilo kad bi svakodnevno morali ubijati sunce? Ipak smo rođeni pod srećnom zvezdom, pomisli on.

Tada mu bi žao velike ribe koja nema šta da jede, no odlučnost da je ubije, ni za časak ne popusti uprkos toga što ju je žalio. Koliko će ona ljudi nahraniti. Pa, ipak jesu li svi oni dostojni da je pojedu. Ne svakako da nisu. Nema nijednog dostojnog da je pojede, kada čovek pomisli na njen podvig i na njeno dostojanstvo.

Te mi stvari nisu jasne, reče u sebi. Dobro je, ipak, što se ne moramo

truditi da ubijamo sunce, ili mesec, ili zvezde. Dosta je već i to što živimo na moru i ubijamo svoju braću.

A sada, pomisli on, vreme je da porazmislim kako da je zaustavim. To se može izvrći i na zlo i na dobro. Moglo bi se desiti da odvijem i suviše konopca, i pritom da vesla još koče i sasvim uspore kretanje čamca, pa da tako izgubim moju ribu čim počne da trza. Njeno sporo vučenje čamca produžuje u isti mah naše patnje, ali me čini bezbednim, jer ona može da jurne takvom brzinom koju još ni jedanput nije razvila. Ma šta se desilo, moram rasporiti delfina da se ne bi ukvario i uzeti koji zalogaj kako bih bio oran i snažan.

Odmaraću se još jedan sat i ispitivati njenu snagu i postojanost prije nego što počnem posao i donesem odluku. U međuvremenu, videću šta radi, ima li kakvih promena. Vesla — dobar je to trik — ali došlo je vreme koje ne trpi rizik. Još uvijek je to velika riba, a svojim očima sam video udicu u uglu njenih čeljusti čvrsto zatvorenih. Udica nije tako strašna. Ali, glad je ono, što joj nanosi bol i protiv čega nije u stanju da se bori. Odmori se sada, starce, pusti je nek radi šta joj je volja sve dok ti se ne ukaže prilika da dođeš na red.

Učinilo mu se da je otpočivao puna dva sata. Mesec se kasno ukazivao i stoga nije znao da se orijentiše u vremenu. Baš se i nije ljudski odmorio. Na leđima je osjećao još uvijek pritisak koji je prouzrokovala riba i zato se rukom osloni na ivicu, želeći da na čamac prenese što više tereta.

Kako bi bilo jednostavno da zategnem konopac, pomisli on. Ali, ona bi ga mogla prekinuti i najmanjim trzajem. Moram ublažiti pritisak konopca na telo i biti u svako doba spreman da ga popuštam obema rukama.

“Pa ti još nisi spavao, starče”, reče glasno. “Ima već pola dana i jedna cela noć a, evo, sada i drugi dan kako ne spavaš. Moraš nekako izmudrovati da malo odremaš u slučaju da zapliva mirno i ravnomerno. Ako ne odspavaš može ti se pomutiti u glavi.”

Glava mi je dovoljno bistra, pomisli on. Suviše bistra. Bistar sam isto toliko koliko i zvezde, moje sestre. Ipak moram da spavam. One spavaju, i mesec i sunce isto tako spavaju, i okean katkad spava — kad nema struja i kada je savršeno mirno.

Ne zaboravi da spavaš, mislio je. Sasvim prosto zaspi a što se tiče konopca, reši to pitanje na neki prost ali siguran način. Sada, natrag, i očisti delfina. Suviše je opasno služiti se veslima kao kočnicom ako se mora odspavati.

“Možda ću izdržati bez spavanja”, reče sam sebi. “Ali to je suviše opasno.”

On stade da se privlači krmi na rukama i kolenima pazeći budno da ne uznemiri ribu. Možda je u polusnu, pomisli on. Ali, ja neću da se ona odmara. Mora da tegli dok ne umre.

Kad je došao do krme on se okrenu tako da mu ceo teret užeta pade na levu ruku a desnom izvuče nož iz korica. Zvezde bijahu sada sjajne i on vide jasno delfina, zabode mu oštricu noža u glavu i svuče ga pod krmu. Zatim jednom nogom stade na ribu i hitro je raspori od trbuha pa do pod samo grlo. Onda ostavi nož i desnom joj rukom izvadi creva, očisti je i istrže škrge. Osjeti težinu njenog želuca i otvori ga. Dve leteće ribe su se nalazile u njenoj utrobi. Bile su sveže, on ih stavi na stranu i izbaci creva i želudac preko krme. Potonuše, ostavljajući za sobom fosforescentni trag u vodi. Delfin beše hladan i nekako leprozno beo pri svetlosti zvezda i starac oguli jednu njegovu polovinu dok mu je desnom nogom stajao na glavi. Zatim ga okrete i zguli drugu polovinu i onda iseče obe strane, od glave do repa.

On baci kostur preko ograde i pogleda za njim ne bi li spazio virove u vodi. Video je samo njegovo svetlucanje dok je tonuo. Zatim se okrete i stavi obe leteće ribe pored ribljih fileta i dok je uvlačio nož u korice vrati se polahko pramcu. Leđa mu bijahu povijena pod teretom konopca koji je vodoravno ležao preko njih, a ribu je držao u desnoj ruci.

Kada se vratio na pramac stavi oba riblja fileta na drvo a leteće ribe pored njih. Poslije toga prebaci konopac s jedne strane leđa na drugu, i držao ga je opet levom rukom koja je mirovala na ogradi. Naže se u stranu i opra leteće ribe u vodi, ocenjujući pritom brzinu vode po tome kako se ona trala o ruku. Ruka mu beše fosforescentna od guljenja ribe i on je posmatrao kako je voda zapljuskuje. Otpor vode je popustio i kada je protrljao ruku o dasku čamca fosforescentne kapljice prsnuše i padoše polahko u vodu.

“Umorna je ili se odmara”, reče starac. “Sada da malo probam ovog delfina, pa da se i ja odmorim i malo odspavam.”

Pod zvezdama i u noći, hladnijoj no prethodnoj, on pojede pola fileta od delfina i jednu leteću ribu očišćenu, odsečene glave.

“Kako je izvrstan kuvan delfin”, reče on “a kako je strašan sirov. Neću više nikada poći čamcem bez soli ili limuna.”

Da sam bio pametan sipao bih celog dana vodu po pramcu i ona bi

isparila, pa bih dobio so. Ali delfina sam upecao skoro u sam sumrak. Ipak je to greška. Srećom, dobro sam ga sažvakao i nije mi muka.

Nebo se na istoku ogrnulo oblacima, i zvezde, koje je poznavao, gasile su se jedna za drugom. Činilo mu se da je upadao u veliki kanjon oblaka. Vetar prestade da pirka.

“Kroz tri ili četiri dana promeniće se vreme”, reče on. “Ali ne ni noćas ni sutra. A sada na spavanje, starce, dok je riba mirna i sigurna.”

Držao je konopac čvrsto stisnut u desnoj ruci, zatim je pod desnu ruku podmetnuo butinu i tada se svom težinom odupro o drvo pramca. Kad se tako namjestio, spusti konopac nešto niže preko leđa, podržavajući ga levom rukom.

Desna mi ruka može izdržati sve dok se tako opire, mislio je. Ako se otpusti u snu leva će me probuditi, jer će se tada konopac podići. To je naporno za desnu ruku. Ali, ona je naviknuta na teškoće. Ako odspavam dvadaset minuta ili pola sata, dosta je. On se naže, suprotstavi celo svoje telo konopcu, i premesti svu svoju težinu na desnu ruku i onda zaspa.

Nije sanjao lavove već veliki roj delfina koji se razastro po površini od osam do deset milja, u doba parenja, a delfini su skakali visoko u vazduh i padali u onaj kovitlac što se stvarao na mestu gdje su iskakali.

Zatim je sanjao da leži u svom krevetu, i da severac duva, da mu je vrlo hladno a njegova desna ruka utrnula, jer mu je glava ležala na njoj umesto na jastuku.

Poslije toga je sanjao o dugačkoj žutoj obali i vide kako se prvi lav, u rani sumrak spusti do nje i kako za njim dođoše drugi lavovi, i on ostade brade podbočene o ogradu čamca koji se tu ukotvio, dok je za to vreme duvao večernji povetarac sa mora, a on iščekivao da vidi nove lavove, i bio je tada srećan.

Mesec je već dugo lebdeo na nebu, ali on je spavao i riba je ravnomerno vukla, a čamac se kretao prema tunelu od oblaka.

On se probudi kad ga desna šaka udari po licu a uže mu stade da peče desnu ruku. Levu ruku nije osjećao, ali povuče što je jače mogao desnom i zbaci konopac. Najzad mu leva ruka nađe konopac i on se odupre o njega, a konopac mu je sada pekao leđa i levu ruku, koja je sad preuzela ceo teret i opako ga bolela. Pogleda u klupčad koja su se glatko odmotavala. Baš tada riba skoči i zapenuša okean i onda teško pade. Zatim ponovo skoči nekoliko puta i čamac je plovio brzo, mada se konopac još uvijek odvijao, a starac ga zatezao tako da je mislio da će se prekinuti. Bio je pritešnjen o

sam pramac a lice mu zabodeno u iskomadano meso delfina i on se nije mogao mrdnuti.

To smo i očekivali, pomisli on. Sada napred.

Naplati joj se za konopac. Naplati joj se.

Nije mogao da vidi kako riba skače, već je samo čuo kako se okean lomi i kako tupo pljeska kada je riba padala. Zbog brzine kojom se odvijao, konopac mu je sekao gadno ruke, ali on je znao da se to mora dogoditi, te pokuša da konopac prebaci na žuljevi te delove pazeći da ne povredi dlan i prste.

Da je tu dečko, on bi kvasio konopac, pomisli. Da, da je tu dečko. Da je tu dečko.

Konopac se odvijao, ali sada poče da se odmotava sporije i on je primoravao ribu da se bori za svaki palac. Sada je oslobodio glavu od uklještenosti među daskom i komadima ribe koju je njegov obraz zgnječio. Zatim kleče, a onda se uspravi na noge. Konopac se i dalje odvijao, ali sve sporije. On se dotetura do mesta gdje je osjetio pod nogom rezervno klupče konopca, koje nije bio video. Imao je još mnogo i trebalo je sada da riba odmota celo novo klupče.

Da, razmišljao je on. Skočila je više no dvanaest puta i napunila je mehurove na leđima vazduhom i sada ne može da potraži smrt u dubinama iz koje je ja ne bih mogao izvući. Uskoro će početi da kruži i onda moram na posao. Šta li ju je to tako iznenada uplašilo? Da li je od gladi tako očajna ili ju je nešto uplašilo u noći? Možda je iznenada osjetila strah. Ali, ona je bila tako mirna, snažna riba i izgledala je tako neustrašiva i sigurna u sebe. Čudnovato.

“Bolje će biti da ti sam budeš neustrašiv i siguran u sebe, starce”, reče on. “Držiš je doduše ali nisi u stanju da povučeš k sebi ni milimetar konopca. Uskoro će ipak morati da kruži.”

Sada je starac držao konopac levom rukom i ramenima pa se saže te zahvati desnom rukom vodu da bi sprao ostatke delfinovog mesa s lica. Plašio se da mu ne pozli, jer bi tada povraćao i izgubio snagu. Kada je umio i oprao lice, desnu ruku zadrža i dalje u slanoj vodi posmatrajući istovremeno i prvu svetlost koja je najavljivala jutro. Kreće se skoro prema istoku, pomisli on. To znači da je umorna i da pliva niz struju. Uskoro će praviti krugove i onda tek počinje pravi posao.

Pošto je došao do zaključka da mu je desna ruka bila dovoljno u vodi, on je izvadi i pogleda u nju.

“Nije rđava”, reče on. “A bol za čoveka ne znači ništa.”

On pažljivo savi konopac da ne bi zakačio sveže ozlede i premesti ga tako da je mogao s druge strane čamca zagnjuriti levu ruku u vodu.

“Kad se radilo o kakvoj sitnici nisi bila tako loša”, reče on svojoj levoj ruci. “Ali ipak je bilo trenutaka kada si otkazala poslušnost.”

Zašto nisam rođen sa dve dobre ruke? Možda je greška što je nisam trenirao kako treba. Ali, sam Bog zna, da je imala dovoljno mogućnosti da se popravi. Nije bila tako loša noćas — svega ju je jedanput uhvatio grč. Ako se opet zgrči, neka je onda konopac odseče. Tog trenutka, dok je o ovome razmišljao, osjećao je da mu se muti svest. Zato mu se učini da bi trebalo da pojede još malo delfinova mesa.

“Ali, ne mogu”, reče samom sebi. “Bolje je biti pri čistoj svesti nego malaksati od bljuvanja. Jedem li sad, znam da neću izdržati, jer mi je lice bilo zabodeno u meso. Suviše je kasno sada da pomoću hrane ostanem pri snazi. Ti si lud”, reče samom sebi. “Pojedi drugu leteću ribu.”

Bila je tu, zgotovljena i očišćena, i on je zgrabi levom rukom i poče pažljivo da glođe koščice i pojede je svu sem repa.

Hranljivija je skoro nego i jedna riba, pomisli on. Barem u onim sastojcima koji su mi i potrebni. Učinio sam sve što sam mogao. Neka počne da kruži i neka otpočne borba.

Sunce se rađalo treći put otkako se otisnuo na more, i riba je tada počela da kruži.

Po nagibu konopca nije mogao primetiti da riba kruži. Bilo je suviše rano za to. Osjetio je samo da je pritisak konopca nešto popustio i on ga poče lahko vući desnom rukom. Konopac je bio krajnje zategnut kao i uvijek, ali baš kad je hteo da se prekine poče da izlazi iz vode. On izvuče glavu i ramena ispod konopca i stade ga izvlačiti polahko i sigurno. Radio je obema rukama pokušavajući da vuče i telom i nogama što je više mogao. Njegove stare noge i ramena okretala su se u ritmu izvlačenja.

“Pravi vrlo veliki krug”, reče. “Ali kruži.”

Tad se konopac zateže, a i on ga je zatezao sve dok sa njega kapljice nisu počele prskati na suncu. ‘Zatim konopac poče padati i starac kleče i preko volje ga pusti da nestane u tamnoj vodi.

“Sada se u kruženju najviše udaljila”, reče. Moram držati što čvršće, pomisli. Usled naprezanja smanjivaće krug. Možda ću je videti kroz jedan sat. Sada je moram savladati a potom ubiti.

Ali je riba nastavila da kruži polahko i starac je dva sata docnije bio

mokar od znoja i mrtav umoran. Ali, sada su krugovi bili mnogo kraći i po nagibu konopca mogao je zaključiti da se riba neprekidno dizala plivajući.

Već se čitav sat smrkavalo starcu pred očima, a znoj mu je pekao oči i opekotinu iznad očiju na čelu. Nije se plašio svetlaca koji su mu igrali pred očima. To je bilo razumljivo zbog napornog izvlačenja konopca. Ali dvaput je osjetio vrtoglavicu i nesvesticu — a to ga je zabrinjavalo.

“Ne smijem malaksati i umreti zbog ovakve ribe”, reče. “Sad kad mi se tako lijepo približava, neka mi Bog pomogne da izdržim. Očitaću stotinu Očenaša, i stotinu Bogorodice djevo. Ali nisam u stanju da ih očitam.”

Recimo da sam se pomolio, pomisli. Naglas ću se moliti docnije.

Baš tada osjeti iznenadno trzanje konopca, koji je držao obema rukama. Bilo je oštro i teško.

To ona udara o žicu na konopcu svojim kopljastim kljunom, pomisli. To je neminovno, morala je to učiniti. To će je možda naterati da skoči, a ja bih više volio da sad nastavi da kruži. Skokovi su joj potrebni da bi uzela vazduha. Ali svaki skok može joj proširiti ranu i onda bi mogla da se oslobodi udice.

“Ne skači, ribo”, reče. “Ne skači.”

Riba je udarila o žicu još nekoliko puta, i kad god je zatresla glavom, starac je pomalo popuštao konopac.

Ne sme joj se povećati bol, pomisli. Ne mari što mene boli. Ovaj bol mogu podneti. Ali ona bi mogla pobesneti od njenog.

Poslije kratkog vremena riba prestade udarati o žicu i opet stade da kruži polahko. Sad je starac neprestano izvlačio konopac. Ali nesvestica ga obuze ponovo. On zahvati malo morske vode levom rukom i sasu je sebi na glavu. Zatim sasu još malo i protrlja potiljak.

“Ne hvata me grč”, reče. “Opet će se uskoro pojaviti, ali ja ću izdržati. Moraš izdržati. Nemoj to ni spominjati.”

On kleče, oduprevši se o pramac, i za trenutak prebaci opet konopac preko leđa. Ja ću se sad odmarati a ona neka kruži, pa kada se primakne ustaću i nastaviću da izvlačim konopac, odluči on.

Bilo je to pravo iskušenje odmarati se na pramcu i pustiti ribu da sama kruži, ne izvlačeći konopac ni za milimetar. Ali, kad je popuštanje napetosti pokazalo da se riba okrenula prema čamcu, starac skoči na noge i poče da se okreće i njiše, izvlačeći olabavljeni konopac.

Umorniji sam nego što sam ikad bio, pomisli on. A, eto i pasat se

podiže. Ali, sve će biti u redu kad je vidim u čamcu. To mi je strašno potrebno.

“Odmaraću se dok se ona bude udaljavala u idućem krugu”, reče. “Osjećam se mnogo bolje. Još dva-tri kruga i moja je.” Šešir je zabacio na potiljak, i on se spusti na pramac, osećajući kako se konopac zateže, dok se riba kružeći udaljavala.

Bori se sad, ribo, pomisli. Ja ću te izvući kad se budeš okretala.

More se osetno uzburkalo. Ali, to je bio povetarac, bezopasan i koristan, starcu preko potreban da bi dospeo do kuće.

“Upraviću čamac jednostavno prema jugozapadu”, reče. “Čovek nikad nije izgubljen na moru, a i moje ostrvo je veliko.”

Ribu je ugledao kad je započela treći krug.

Video ju je prvo kao tamnu senku, kojoj je trebalo toliko dugo vremena da prođe ispod čamca da prosto nije mogao verovati svojim očima.

“Ne”, reče. “Tako ogromna ipak ne može biti.”

Ali, ona je bila tako velika i kad je opisala potpun krug nađe se svega trideset metara udaljena od njega i čovek vide njen rep kako strci iz vode. Bio je veći od oštrice najveće kose i jasno svetloljubičast iznad tamnoplave vode. On pljušnu opet po moru, i dok je riba plivala tik ispod površine, starac je mogao da vidi njen ogromni trup i purpurne linije koje su ga obmotavale. Njeno leđno peraje bilo je oboreno, a džinovska grudna peraja široko raširena.

Dok je kružila, starac je mogao da vidi njeno oko i dve sive remora-ribe koje su plivale oko nje. Katkad su se kačile o nju. Katkad su hitro odletale. Katkad su bezbrižno plivale u njenoj senci. Svaka je bila tridesetak santimetara dugačka i kad su brzo plivale izvijale su kao jegulje svojim telima.

Starac se sad znojio ne samo zbog sunca nego i zbog nečeg drugog. Svaki put kad bi se riba mirno i polahko okrenula, on je vukao sebi konopac i bio je siguran da će je poslije još dva okreta moći probosti harpunom.

Moram je privući sasvim blizu, mislio je. Ne smijem je gađati u glavu. Moram je pogoditi u srce.

“Budi miran i jak, starče”, reče.

U idućem krugu ribina leđa su bila nad vodom, ali je ona bila suviše daleko od čamca. U sledećem krugu bila je još suviše daleko, ali joj je trup izlazio nešto više iz vode i starac je bio siguran da će je privući kad privuče i konopac.

Sad je riba tiha i lepa prilazila kružeći, pokrećući samo svoju repinu. Starac je vukao što je jače mogao, da bi je primakao bliže. Za trenutak riba se okrenula njemu. Ispravila se zatim i započela drugi krug.

“Uznemirio sam je”, reče starac. “Prerano sam je uznemirio.”

Sad je opet osjetio vrtoglavicu, ali se naprezao svom snagom da nadjača veliku ribu. Uznemirio sam je, mislio je. Možda ću je ovog puta moći da savladam. Vucite, ruke, mislio je. Držite se, noge! Istraj, glavo moja! Istraj za mene! Nikada me nisi izdala. Ovog puta ću je izvući.

Ali kad se napregao iz sve snage i vukao što je jače mogao, znatno ranije no što se približila čamcu, riba nadvuče, a zatim se ispravi i otpliva.

“Ribo”, reče starac. “Ribo, ti ćeš u svakom slučaju umreti. Moraš li i mene ubiti?”

Time ništa nije učinjeno, pomisli. Usta su mu bila suviše suva da bi mogao govoriti, ali sad nije mogao da dohvati vodu. Ovaj put je moram privući čamcu, pomisli. Nisam u stanju da izdržim još nekoliko krugova. “Jesi” reče samom sebi. “Dobar si ti.”

U idućem krugu skoro ju je savladao. Ali se riba opet ispravi i polahko otpliva.

Ubićeš me, ribo, pomislio je starac. Ali imaš i pravo na to. Nikad nisam video veće, lepše, mirnije i plemenitije stvorenje od tebe, brate. Dođi i ubij me. Svejedno mi je ko će koga ubiti.

Sad ti se sve zbrkalo u glavi, pomisli. Moraš biti priseban i spretan kao čovek. Ili kao riba, pomisli.

“Razbistri se, glavo”, reče jedva čujno. “Razbistri se.”

Još dvaput ga je hvatala vrtoglavica prilikom okretanja.

Ne shvatam, mislio je starac. Svaki put je bio na ivici svesti. Ne shvatam. Ali ću pokušati još jedanput.

Pokušao je još jednom i osjetio da se onesvešćuje u trenutku kad je uspeo da zaokrene ribu. Riba se ispravi i opet polahko otpliva, mašući repom u vazduhu.

Opet ću pokušati, obeća starac, iako su mu sad ruke bile mlitave, a vid ga je služio samo s vremena na vreme. Opet je pokušao i opet se desilo isto.

Tako, pomisli, i osjeti da malaksava još prije no što je započeo; pokušaću još jedanput.

Svu svoju pažnju, sve ono što mu je još ostalo od snage i davno izgubljenog ponosa, suprostavi sad agoniji ribe, i riba mu priđe i zapliva

lagano, skoro dodirujući kljunom daske čamca, i poče da prolazi kraj njega, dugačka, visoka, široka, srebrnasta s purpurnim prugama, i beskrajna u vodi.

Starac ispusti konopac, stade na njega nogom i podiže harpun što je više mogao, zabode ga svom svojom snagom koju je u tom trenutku dobio, i još jednom u bok ribe, baš tamo iza velikog grudnog peraja, koje se dizalo visoko u vazduh do visine čovečjih grudi. On osjeti kako gvožđe ulazi i naže se nad njega i žabi ga još dublje, a onda se navali na njega čitavom težinom svog tela.

Tada se riba pojavi živa, mada je smrt bila u njoj, i diže se visoko iz vode pokazujući svu svoju ogromnu dužinu i širinu, svu svoju snagu i ljepotu. Izgledalo je kao da visi u vazduhu iznad starca u čamcu. A onda pade pljesnuvši u more i preli vodom starca i ceo čamac.

Starac osjeti nesvesticu i muku i skoro obnevide. Ali ipak je očistio uže harpuna i pustio ga polahko kroz ranjave šake i kad je opet progledao, video je da riba leži na leđima, pokazujući svoj srebrnasti trbuh. Držak harpuna je strčao ukoso iz ribinog tela, a more se bilo obojilo crvenom krvlju iz njenog srca. Krv je prvo bila tamna kao ponor u plavoj vodi, dubljoj od jedne milje. A onda se raširi kao oblak. Riba je bila srebrnasta i mirna i ljuljala se na talasima.

Starac je pažljivo gledao u prolaznu viziju pred sobom.

Onda dvaputa obmota uže harpuna oko prečke na čamcu i spusti glavu u ruke.

“Razbistri se, glavo”, reče oslanjajući se na drvo čamca. “Ja sam umoran starac. Ali sam ubio ribu koja je moja sestra i sad moram da obavim ropski posao.”

Sad moram pripremiti zamke i užad da bi je privezao uz čamac, pomisli on. Čak da smo i dvojica pa da je utovarimo na čamac, čamac ipak ne bi izdržao pod njom. Moram sve pripremiti, pa da je privučem, dobro svežem, ispravim katarku i razvijem jedra za povratak.

On stade da vuče ribu prema sebi u namjeri da je priveže uz čamac po celoj dužini i da joj provuče konopac kroz škrge i usta, a glavu joj priljubi uz pramac. Hoću da je gledam, mislio je, i da je dodirujem i da osjećam njeno prisustvo. Ona je moj imetak. To ipak nije razlog što želim da osjećam njeno prisustvo. Čini mi se, da sam osjetio njeno srce kada sam drugi put potegao harpunom. Dovući je i pričvrsti i nabaci jednu omču oko njenog repa, a drugu oko sredine trupa da bi je čvrsto privezao za čamac.

“Na posao, starce”, reče on. Srknuo je samo malo vode. “Još treba dobro kulučiti poslije ove borbe.”

On pogleda u nebo a zatim u ribu. Gledao je pažljivo u sunce. Podne nije mnogo odmaklo a pasat se diže. Konopci me se sada ne tiču mnogo. Dječak i ja namotaćemo ih kad se vratim kući.

“Dođi, ribo”, reče on. Ali riba ne dođe. Umesto toga ležala je ljuljajući se na moru i starac privuče čamac.

Kada joj se približio i njena se glava nalazila uz sam pramac, još jednom ga silno iznenadi njena veličina. On odveza zatim konopac od harpuna sa kočića, provuče ga kroz riblju škrgu, namota joj ga jedanput oko kljuna i onda provuče konopac kroz drugu škrgu, omota ga još jedanput oko kljuna i veza ga dvostukim čvorom o kočić. Zatim odsječe konopac i vrati se na zadnji deo čamca da priveže rep. Prvobitna purpurna i srebrna boja ribe postala je sada srebrnasta a pruge su joj bile iste bledoljubičaste boje kao i rep. Bile su šire od čovečje šake raširenih prstiju a oči ribe izgledale su ukočene kao ogledalo periskopa ili kao svetac u litiji.

“Postojao je samo jedan način da je ubijem”, reče starac. Osjećao se bolje poslije gutljaja vode a glava mu je bila bistrija. Teška je preko 1.500 funti, takva kakva je, pomisli on. Možda još i teža. Šta misliš ako čista mera iznosi dve trećine njene težine i to po 30 centi za funtu?

“Ne mogu bez olovke”, reče on. U glavi mi nije sve u redu. Ali, čini mi se, da bi danas veliki Dimadžo bio ponosan na mene. Nije me bolela petna kost. Zato me ruke i leđa propisno bole. Hteo bih da znam kako boli petna kost, pomisli on. Možda nas i boli a da mi to ne znamo.

On pričvrsti ribu uz pramac i krmu i pored srednjeg sedišta. Bila je tako velika da je čamac pored nje izgledao mali. Odseče parče konopca i priveza gornju vilicu ribe za škrge da joj se usta ne bi otvarala i da bi plovila što lakše. Zatim namjesti jarbol na motku, u stvari njegovu kuku, i zategnu letve, a iskrpljeno jedro se nape, čamac pođe i on je poluležeći na krmi, upravljao prema jugozapadu.

Kompas mu nije bio potreban da odredi gdje se nalazi jugozapad. Trebalo je samo da osjeti pasat kao i da vidi gdje jedro vuče. Biće bolje da izbacim kakvu malu specijalnu udicu i da pokušam da uhvatim nešto za jelo i piće. Ali, udicu nije mogao naći, a sardine se bile pokvarile. Zato on izvadi kukom malo žutog morskog korova i tresao ga je sve dotle, dok sitne garmele, koje su se nalazile unutra, ne padoše na dno čamca. Bilo ih je više nego jedno tuce i one su skakale i vrtele se kao peščane buve. Starac

im otkide glave palcem i kažiprstom i pojede ih, ispljuva njihove ljuske i repove. Bile su vrlo tanke ali znao je da su vrlo hranljive i ukusne.

U boci je imao vode još samo za dva gutljaja, i on popi pola od toga kada je pojeo garmele. Čamac je dobro jedrio s obzirom na sve teškoće i on je krmanio, ručicama pod miškom. Gledao je u ribu i bilo je potrebno da vidi samo svoje ruke i dodirne leđima drvo, da bi mu bilo jasno da se to sve zaista dogodilo i da to sve nije bio san. U jednom mahu, kada se pri kraju osjećao vrlo mučno, učinilo mu se da je sve samo san. I kada je ugledao kako riba izlazi iz vode i kako, prije nego što je pala, visi nepomično u vazduhu, bio je siguran da je sve to neobično i nije mogao verovati. Onda mu vid nije bio najbolji dok sada vidi isto tako dobro kao i ranije. Sada je znao da se tu nalazila riba i da njegove ruke i leđa nisu samo san. Ruke će brzo zarasti, mislio je. Dobro su krvarile a slana voda će ih izlečiti. Slana voda ovog zaliva je najbolje sredstvo za lečenje. Najvažnije je da mi se ne pomuti u glavi. Ruke su učinile svoje i mi dobro jedrimo. Ustiju zatvorenih, i uspravnog repa plovimo kao braća. Tada mu se u glavi poče lahko da muti i on pomisli, da li me ona vuče ili ja nju. Da je ja vučem ne bi bilo ništa neobično. Ni da se riba nalazi u čamcu, lišena svoga dostojanstva, ne bi ni to bilo ništa neobično. Ali, oni su plovili zajedno, vezani jedno uz drugo i starac je mislio, — neka me vuče ako hoće. Bolji sam od nje samo zbog svoga lukavstva a prema meni ona nema zle namere.

Plovili su dobro i starac umoči ruku u slanu vodu i trudio se i dalje da mu svest ne mrkne. Bilo je oblaka kumulusa i cirusa iznad njih i starac je znao da će povetarac duvati preko cele noći. Starac je gledao neprekidno u ribu da bi bio siguran da je sve to java. Bilo je to jedan sat prije nego što ga je napala prva ajkula.

Morski pas se nije pojavio iznebuha. Digao se iz dubine kad je tamni oblak krvi potonuo i raširio se po moru dobokom jednu milju. Isplivao je tako brzo i tako odlučno da je razbio površinu plave vode i obreo se na suncu. Onda se spustio u more i omirisao krv i počeo plivati u pravcu čamca i ribe.

Katkad bi izgubio trag. Ali bi ga opet nanjušio ili samo naslutio i onda je plivao brzo i bez oklevanja pravcem kojim ga je trag vodio. Bio je to vrlo veliki mako, morski pas, građen da pliva brzo kao najbrža riba u moru, i sve na njemu je bilo divno osim čeljusti. Leđa su mu bila plava kao i leđa ribe sabljarke, trbuh srebrnast, a koža glatka i lepa. U svemu je bio građen kao i riba sabljarka, sem ogromnih čeljusti, koje su bile čvrsto stegnute dok

je brzo plivao ispod same površine, a visoko nepokretno leđno peraje mu je paralo vodu kao nož. Iza zatvorenih duplih usana njegovih čeljusti, svih osam redova belih zuba su bili savijeni unutra. Nisu imali oblik piramide, kao u većine morskih pasa, ličili su na ljudske prste, zgrčeni poput kandža. Bili su dugački skoro kao starčevi prsti i sa obe strane ivice oštri kao sečivo. Bila je to riba stvorena da se hrani svim morskim ribama, čak i onim brzim, jakim i tako dobro naoružanim da im nijedan drugi neprijatelj ne bi mogao nauditi. Morski pas je sad brzao, osećajući jači miris a njegovo plavo leđno peraje paralo je vodu.

Kad ga je starac ugledao kako se približuje znao je da je to morski pas koji ne zna za strah i koji čini tačno ono što hoće. On spremi harpun i pričvrsti uže, gledajući kako se morski pas približava. Uže je bilo kratko, jer je nedostajalo parče koje je odsekao da bi njime vezao ribu.

U starčevoj glavi bilo je sad sve potaman, osjećao se odlučan, ali s malo nade na uspeh. Bilo je suviše lijepo da bi moglo da traje, pomisli. Bacio je pogled na veliku ribu, istovremeno posmatrajući kako se morski pas približava. Možda je sve samo san, pomislio je. Ne mogu ga sprečiti da me napadne, ali ću možda uspeti da ga savladam. Dentuso, pomisli, proklet da si!

Morski pas brzo priđe zadnjem delu čamca i kad napade ribu, starac mu vide razjapljene čeljusti i čudne oči i ču kako mu škljocnuše zubi kad ih zabode u meso baš iznad repa. Glava morskog psa bila je iznad vode, a i leđa su se pojavljivala i starac je čuo kako čupa kožu i meso velike ribe baš kad mu zabi harpun u glavu, u tačku gdje se preseca linija između njegovih očiju sa linijom koja mu ide pravo od nosa. Tih linija nije ni bilo. Postojala je samo teška, zašiljena plava glava i velike oči i škljocave, nasrtljive strašno proždrljive čeljusti. Ali, bilo je to mesto gdje se nalazi mozak, i starac je tu pogodio. Pogodio je svojim mlitavim, iskrvavljenim rukama zabadajući harpun svom svojom snagom. Pogodio je bez ikakve nade, ali odlučno i s mržnjom.

Morski pas se prevrte, a starac vide da su mu oči beživotne, i onda se obrte još jedanput, zaplićući se o dve zamke konopca. Starac je znao da je morski pas bio gotov, no ovaj to nije hteo priznati. Zatim, poleđuške, šibajući repom i škljocajući čeljustima, morski pas zapara vodom kao jurišni čamac. Voda je pobelela na mestu gdje bi mu rep udario, a tri četvrtine njegovog tela bilo je potpuno izvan vode kad se uže zateže, zadrhta, a onda prekide. Morski pas je ležao jedan čas mirno na površini i

starac ga je posmatrao. Zatim je polahko tonuo.

"Otkinuo je oko četrdeset funti", reče starac glasno. "Odneo je moj harpun i celo uže, i sad moja riba opet krvari, pa će namamiti i druge."

Ovako unakaženu ribu nije rado posmatrao. Činilo mu se da je morski pas napadajući ribu nasrnuo na njega samog.

No ja sam ubio morskog psa koji je napao moju ribu, pomisli. To je bio najveći dentuso koga sam ikada video, a Bog mi je svedok da sam ih video ogromne.

Sve je išlo suviše dobro da bi i dalje tako potrajalo. Divno bi bilo da je sve ovo bio san, da nisam uopšte ni ulovio ribu i da se sada nalazim u krevetu na hartiji od novina.

"Ali čovek nije stvoren za poraze", reče on. "Čovek može biti uništen ali ne i pobeđen." Ipak mi je žao što sam ubio ribu. Približuje se rđavo vreme, a ja čak nemam ni harpun. Dentuso je svirep i okretan i jak i inteligentan. Ali ja sam bio inteligentniji. Možda i ne, pomisli on. Možda sam bio samo bolje naoružan.

"Ne razbijaj glavu, starce", reče glasno. "Jedri ovim pravcem pa kud puklo da puklo."

Ali ipak moram razmisliti. To je sve što mi je ostalo. To i bezbol. Kako bi se velikom Dimadžu dopao način na koji sam joj probio mozak? Nije to veliki podvig, pomisli on. Svako bi to mogao učiniti. Ali, da li su moje ruke bile isto tako hendikepirane kao kada boli petna kost? Ne znam. Nikada nisam imao muke sa petom, izuzev što me je ubola bodljikava roja kada sam plivajući na nju nagazio, poslije čega mi se oduzela noga i nastupio nepodnošljiv bol.

"Misli na nešto veselo, starce", reče on. "Svakog minuta si bliži kući. Ploviš brže poslije gubitka od četrdeset funti."

Znao je sasvim dobro šta se sve može odigrati kad zađe u unutrašnji pojas struje. Ali, ništa mu drugo nije preostajalo. "Setio sam se", reče glasno. "Privezaću nož za jednu dršku od vesla."

To i uradi, pa stavi ručicu od krme pod mišku a sita od jedra pod nogu.

"Sada, eto, i dalje sam samo zlehudi starac", reče. "Ali ne više obezoružan."

Dunuo je svež povetarac i on je dobro jedrio. Gledao je samo u prednji deo ribe i u njemu opet bijesnu iskra nade.

Glupo je ne nadati se. Pored toga, smatram to za greh. Ne razmišljaj o

grehu, pomisli on. Ima dovoljno problema i bez greha. A i onako za sve to nemam razumevanja.

Nemam razumevanja a nisam siguran da u to i verujem. Možda je greh ubiti ribu. Mislim da je to greh, mada sam je ubio da bi održao svoj život i da bi se nahranilo mnogo sveta. Onda je sve greh. Ne razmišljaj o grehu. Suviše je kasno, a i postoje ljudi koji su plaćeni za to. Neka oni lupaju glavu o tome. Rođen si da budeš ribar kao što je i riba rođena da bude riba. San Pedro je bio ribar kao i otac velikog Dimadža.

POGLAVLJJE

Ali, volio je da razmišlja o svim stvarima u koje je bio upleten i, s obzirom da nije imao šta za čitanje a nije imao ni radio, razmišljao je mnogo pa tako produži da misli o grehu.

Ribu nisi ubio samo zbog toga da bi uživao i da bi je prodao na pijaci, pomisli on. Ubio si je iz ponosa i zbog toga što si ribar. Volio si je živu, a voliš je i mrtvu. Ako je voliš, nije greh ubiti je. Ili je onda još veći?

“Suviše razmišljaš, starce”, reče glasno.

Uživao si dok si ubijao dentusa. On živi od živih riba kao ti. On nije lešinar ili najobičnija lutajuća gladnica kao neke ajkule. On je lep i ponosit i ne zna ni za kakav strah.

“Ubio sam ga u samoodbrani”, reče starac glasno. “Ubio sam ga po propisu.”

Uostalom, pomisli on, svi se međusobno ubijaju, ovako ili onako. Ribarenje me isto toliko ubija kao što me i održava u životu. Dečko me održava u životu. Ne smijem samog sebe suviše razočarati.

On se naže preko ograde i odseče parče ribljeg mesa sa mesta gdje je ajkula zagrizla. Sažvaka ga i primeti da je dobrog kvaliteta i ukusa. Bilo je čvrsto i ukusno kao stočno meso ali ne i crveno. Nije bilo žilavo i bio je svestan da će ga prodati po najskupljoj tržišnoj ceni. Ali, nije postojala nikakva mogućnost da se ono sačuva zbog mirisa koji se širio vodom i starac je znao da se približuje rđavo vreme.

Povetarac je duvao ravnomerno. Okrenuo je malo jedra prema severoistoku i po tome je starac znao da neće jenjati. On pogleda preda se ali ne opazi ni jedro, ni trup, ni dim nikakvoga broda. Video je samo kako leteće ribe s obe strane čamca jure ka pramcu, i žute mrlje morskog korova. Nije čak primetio ni jednu jedinu pticu.

Plovio je dva sata, odmarajući se kraj kormila i žvaćući s vremena na

vreme po koje parče mesa od marlina da bi se osvežio i osnažio, a onda vide prvu od dve ajkule.

"Au", reče glasno. Ta reč se ne može prevesti, a možda je to samo jek što se i nehotice izmami čoveku kad osjeti kako mu ruke prikivaju za krst.

"Galanos", reče glasno. Video je sada kako se iza prvih ukazuju i druga peraja i utvrdio je da su to ajkule sa štapastim ustima, trouglastim perajima i repom kojim su mahale kao metlom. Njušile su i besnele i bile izbezumljene od gladi, gubile se, u svojoj razdraženosti, i opet pronalazile miris. Ali su se stalno sve više približavale.

Starac učvrsti jedra. Zatim uze veslo na kome je bio pričvršćen nož. Podiže ga što je mogao lakše, jer su mu ruke usled rana bile osetljive. Zatim ih raširi i steže da bi ih učinio što savitljivijim. Stegnu ih snažno da bi ih privikao na bol, da ne bi kasnije otkazale, i zatim stade da posmatra ajkule koje su se primicale. Sada je mogao videti ravne, široke loptaste glave i njihova beličasta široka grudna peraja. To su bile odvratne ajkule, neprijatnog mirisa, isto toliko lešinari koliko i ubice, a kada ih je morila glad grizle bi vesla ili kormilo čamca. Te ajkule imale su običaj da pregrizu noge i peraja kornjača kada bi ove spavale na površini vode a u stanju su da, morene glađu, napadnu i čoveka na moru, čak i kada nije mirisao na riblju krv, čak i kada na njemu nije bilo riblje sluzi.

"Au", reče starac. "Galanos. Dođi Galanos."

One dođoše. Ali nisu došle kao što je mako došao. Jedna se iskrenu i nestade je pod čamcem a starac je osjetio kako se čamac zaljulja kad je napala ribu. Druga je posmatrala starca svojim žutim očima i onda se munjevito približi razjapljenih, poluokruglih čeljusti u namjeri da zagrize ribu tamo gdje je već bila načeta. Ukazaše se jasno linije, jedna na vrhu tanine glave druga na leđima gdje je mozak prelazio u kičmenu moždinu, i starac u to mesto žabi nož pričvršćen na veslo, pa ga izvuče i zatim ga ponovo žabi u ajkuline žute oči, slične mačjim. Ajkula pusti ribu i skliznu s nje, i gutala je dok je umirala ono što je uspela odgristi.

Čamac se još uvijek ljuljao, jer je druga ajkula nastavila komadanje ribe i starac podiže ručicu jedra kako bi se čamac nagnuo u stranu i primorao ajkulu da izroni. Kad je ugledao ajkulu, starac se naže preko ivice i navali na nju. Pogodio ju je u samo meso, a koža beše čvrsto zategnuta i nož jedva prođe kroz nju. Od udarca ga nisu zabolele samo ruke, već i leđa. Ali, ajkula se pojavi ponovo i starac je pogodi tačno po sredini pljosnate glave, u trenutku kada su joj se usta pojavljivala iz vode, ustremljena na

ribu. Starac izvuče sečivo i ubode je tačno u isto mesto. Ona je još uvijek visila zubima zakačenim za ribu i starac je tada ubode u levo oko. Ajkula je i dalje visila.

“Nećeš”, starac reče i zari joj oštricu između kičme i mozga. To je sad sve izgledalo vrlo jednostavno i on osjeti kako joj puca rskavica na kičmi. Starac obrnu veslo i žabi joj nož među škrge da ih rascepi. Zareza još jednom sečivom i kada se ajkula odlepi, reče: “Idi, galano. Potoni jednu milju duboko, idi da vidiš svoju prijateljicu, ili ti je ona možda majka.”

Starac obrisa oštricu noža i ostavi veslo u stranu. Zatim nađe ručicu i jedra se zategoše i čamac je ponova plovio ranijim pravcem.

“Mora da su joj pojele četvrtinu tela i najbolji deo mesa”, reče glasno. “Kamo sreće da je sve ovo samo san i da je nisam nikada ulovio. Žao mi je, ribo. Sad je sve propalo.” On ućuta i više nije hteo ni da pogleda u ribu. Iskrvavljena i oprana vodom, sad je ona imala boju srebrne podloge ogledala ali su se njene pruge još mogle videti.

“Nisam se smeo otisnuti tako daleko, ribo”, reče on “i zbog sebe i zbog tebe. Žao mi je, ribo.”

“Pa, eto”, reče samom sebi. “Pogledaj sad kako je nož vezan. Da li su veze još čitave. Potom ruku dovedi u red, jer će se još mnoge ajkule pojaviti.”

“Bolje bi bilo da umesto noža imaš kamen”, reče starac, pošto je ispitao veze na dršci od vesala. “Trebalo je da sobom ponesem bar jedan kamen.” Trebalo je poneti mnogo štošta, pomisli on. Ali nisi poneo, starce. Sada nije vreme da misliš o onome što nemaš. Misli šta možeš učiniti sa ovim čime sada raspolažeš.

“Daješ mi mnogo dobrih saveta”, reče glasno “umorio sam se od njih.”

Držao je ručicu od krme pod miškom i kvasio je obe ruke u vodi dok je čamac odmicao napred.

“Sam Bog zna koliko je ova posljednja odgrizla”, reče on. “Sada je mnogo lakša.” Nije želeo da misli o iskasapljenoj donjoj strani ribe. Znao je da je svaki ajkulin trzaj značio kidanje mesa, i da riba ostavlja sada za sobom trag svim ajkulama, širok kao drum preko mora.

Bila je to riba, dovoljna da ishrani čoveka preko cele zime. Ne misli o tome. Samo se odmaraj i trudi se da opet osposobiš ruku da brani ono što je ostalo. Miris krvi s moje ruke ne znači ništa prema ovoj silnoj masi u vodi. Osim toga, one i ne krvare mnogo. Ozlede nisu tako strašne. Krvavljenje će možda onemogućiti da mi se leva ruka ponovo zgrči.

O čemu sad da razmišljam? pomisli on. Ni o čemu. Hajde da ne mislim, pa tako da sačekam druge ajkule. Zašto sve to nije bio san? Ali ko zna? Može se okrenuti i nabolje.

Sledeća ajkula imala je štapastu njušku. Prišla je kao svinja valovu, ako uopšte ijedna svinja ima usta tako široka da bi se kroz njih mogla provući glava. Starac je pusti da zagrize u ribu a onda joj žabi u mozak onaj nož što je bio na veslu. Ali, ajkula se trže unazad i nož se prelomi.

Starac se namjesti kraj krme. Nije čak ni pratio kako velika ajkula tone polahko u vodu, ispočetka u svoj svojoj veličini, zatim nešto manja i onda sasvim sitna. Taj prizor je uvijek fascinirao starca. Ali, sada je bio šlep za sve to.

“Ostala je još kuka za ribe”, reče on. “Na žalost neće mi koristiti. Imam i dva vesla i ručicu od krme i kratku batinu.”

Sad su me pobedile, pomisli on. Suviše sam star da udaram po ajkuli dok ne umre. Ali, ipak ću se boriti dokle god imam vesla i kratku batinu i ručicu od krme.

On zagnjuri ponovo ruku u vodu da bi je ovlažio. Dan se bližio kraju i on je video samo more i nebo. Vetar je sada duvao jače i on se nadao da će se uskoro pojaviti kopno.

“Umoran si, starce”, reče on. “Umoran si u duši.”

Ajkule ga nisu napadale sve do sumraka.

Starac je video kako se približuju tamna peraja uz široki trag koji je ostavljala riba u vodi. Čak nisu ni njuškale za tragom. Išle su pravo prema čamcu plivajući jedna pored druge.

On stisnu ručicu od krme, podesi jedro da mu čamac plovi brže i ispruži ruku prema malju. To je bilo u stvari držalje slomljenog vesla, u dužini od dve i po stope. Zahvaljujući dršci mogao se njom poslužiti efikasno jednom rukom te je sad zgrabi desnom šakom, steže je još čvršće, dok je posmatrao kako se ajkule približuju. Obe su bile galanos.

Pustiću prvu da dobro zahvati i onda ću je udariti povrh usta ili pravo po glavi, pomisli on.

Obe ajkule se približiše zajedno i kad spazi bližu od njih, razjapljenih čeljusti, spremnu da zagrize u srebrni bok ribe, zamahnu maljem snažno i udari jako i praskavo preko široke ajkuline glave. Osjeti elastičnu čvrstinu kad ju je malj klepio. Osjetio je takođe i čvrstinu kostiju, pa je udari još jednom po njušci kad je skliznula sa njegove velike ribe.

Druga ajkula se gubila i pojavljivala, i sada se opet pojavi razjapljenih

čeljusti. Starac je mogao da vidi parče ribljeg mesa kako visi sa krajeva njenih čeljusti, pošto je maločas već bila zagrizla u ribu a sad zatvorila usta. On se stušti na nju i udari je samo po glavi i ona ga pogleda i kidaše sad ribu nešto sporije. Starac je udari ponovo maljem u trenutku kad se otkačila da bi progutala svoj plen i osjeti samo da je udario u nešto teško, čvrsto, elastično.

“Dođi, galano”, reče starac, “dođi opet.”

Ajkula navali i starac je udari baš kad je zatvarala čeljust. Tresnuo ju je snažno, sa najveće visine do koje je mogao da podigne malj. Ovoga puta je osjetio kosti na dnu lobanje i udari opet u isto mesto, dok je ajkula, lahko ošamućena, kidala meso, da bi zatim skliznula sa njegove ribe.

Starac je očekivao da će se ponovo pojaviti, ali se nijedna od ajkula više ne ukaza. Zatim vide jednu kako pliva u krugovima po površini. Peraja druge ajkule nije video.

Nije sigurno da sam ih ubio. U svoje vreme mogao sam ih ubiti. Ali, teško sam ih povredio i nijedna od njih se ne oseća dobro. Da sam mogao da se služim batinom obema rukama, ubio bih prvu sasvim sigurno. Čak i sada, pomisli on.

Nije hteo da gleda svoju ribu. Znao je da je pola od nje uništeno. Sunce je zašlo dok se borio s ajkulama.

“Uskoro će se smračiti”, reče on. “Tada ću videti svetlost sa Havane. Ako nisam odmakao daleko na istok ugledaću svetlost sa neke od novih plaža.”

Nemoguće je da se sada nalazim odveć daleko. Nadam se da se niko nije suviše zabrinuo zbog mene. Naravno, samo se dečko može zabrinuti. Ali, siguran sam da se uzda u mene. Mnogi od starijih ribara će se zabrinuti. A ostali takođe, pomisli on. Dobri su ljudi u mom mestu.

Više nije mogao da govori s ribom jer je bila previše upropašćena. Tada mu nešto sinu u pameti. “Pola-ribo”, reče on. “Bivša-ribo. Žao mi je što sam se tako daleko otisnuo. Upropastio sam nas oboje. Ali, ubili smo mnoge ajkule, ti i ja, i upropastili mnoge druge. Koliko si ih ukupno ubila, stara ribo? Nije ti tek onako to koplje na glavi.”

Volio je da razmišlja o ribi i o onome šta bi uradio s ajkulom da je imao odrešene ruke. Trebalo je da odsečem kljun pa da je njime tresnem, pomisli on. No, nisam imao sekira, a i noža nije bilo.

Ali, da sam ga imao i da sam ga mogao prikačiti za veslo, kakvo bi to tek bilo oružje! Tada bismo se zajednički mogli boriti s njima. Šta ćeš raditi

ako dođu nove? Šta možeš da radiš?

"Bori se", reče on. "Boriću se dok ne umrem."

Ali, sada u noći bez tračka svetlosti, u prisustvu vetra i ravnomernog laparanja jedra, učuni mu se da je već možda i mrtav. On sklopi ruke i osjeti svoje dlanove. Nisu pripadali lešu, mogao je da osjeti bol života kad bi ih samo otvorio i stisnuo. On nasloni leđa na dasku, siguran da nije mrtav. Leđa su mu to potvrdila.

Treba da očitam sve one molitve koje sam obećao da ću izgovoriti naglas u slučaju da uhvatim ribu, pomisli on. Ali sada sam suviše umoran da to učinim. Biće bolje da uzmem džak i da ga prebacim preko leđa.

Ležao je pokraj krme i upravljao i motrio ne bi li se ukazala svetlost na nebu. Ostala mi je polovina ribe, pomisli on. Možda će me sreća poslužiti da odvučem bar ovu polovinu. Trebalo bi da imam malo sreće. Ne, reče on. Ti si proigrao svoju sreću čim si otišao tako daleko.

"Ne budi luckast", reče glasno. "Motri budno i krmani. Još uvijek ti sreća može doći."

"Baš bih je kupio ako se uopšte igdje sreća prodaje", reče on.

Čime bi je kupio, upita se. Mogu li je kupiti izgubljenim harpunom i slomljenim nožem i dvema lošim rukama.

"Možda", reče on. "Pokušao si da je kupiš osamdeset četvorodnevnim krstarenjem po moru. Trebalo je još malo pa da je kupiš."

Ne treba da razmišljam o besmislicama, pomisli on. Sreća je nešto što dolazi u raznim oblicima i ko je taj koji će je prepoznati? Ipak bih je uzeo u bilo kakvom obliku i platio najveću cenu. Hteo bih da vidim odsjaj svetlosti, pomisli on. Želim i suviše mnogo stvari. Ali, sad želim svetlost. Zatim, on pokuša da se namjesti bolje kod kormila a po bolovima je znao da nije mrtav.

On vide odsjaj svetlosti grada. Sada je moralo biti oko deset časova uveče. Isprva je bio jedva vidljiv, kao god svetlost na nebu pred mesečevo rađanje. Zatim vide kako lebdi postojano iznad okeana, koji beše nemiran pod sve jačim vetrom. Upravljao je prema svetlosti i mislio je da će uskoro dospeti do ivice morske struje.

Sada je sve prošlo, mislio je on. Napašće me možda još jedanput. Ali šta može učiniti jedan čovek u mraku bez oružja?

Bio je sad ukočen i slomljen. I njegove povrede kao i svi prenapregnuti delovi tela boleli su ga u noćnoj hladnoći. Nadam se da više neće biti potrebe da se borim. Tako se žarko nadam da se neću više morati da

borim.

Ali u ponoć se borio, i, ovoga puta, znao je da je borba uzaludna. Došle su u čoporu i ugledao je samo linije koje su njihova peraja pravila po vodi i njihovo fosforescentno svetlucanje kad su se bacale na njegovu ribu. Udarao ih je po glavama i čuo je kako se čeljusti cepaju i osjetio je kako se čamac ljulja dok su zagrizale pod vodom. Udarao je očajnički u sve što je osjećao i čuo, i onda osjeti kako nešto zgrabi njegov malj i kako ga zatim odvuče.

Zgrabio je ručicu od krme i počeo je udarati i mlatiti njome, držeći je obema rukama pa je potom ponovo uzmahivao i udarao. Ali, sada su se približavale samom kljunu čamca, i, navaljujući jedna za drugom i u grupi, kidale su parčad mesa koje se videlo kako sjaji pod morem i opet su se vraćale istom mestu.

Došao je, najzad, red i na glavu. I on je sada znao da je sve svršeno. On zavitla ručicom po ajkulinoj glavi, koja je zarila zube u masivnu glavu njegove ribe, po glavi koja se nije dala rascepiti. On zamahnu ponovo, zatim još jednom, pa treći put. Čuo je kako se ručica prelomila i sad navali sa njenim ostatkom na ajkulu. Osjetio je kako mu ručica tone u meso i kako je znao da je ona oštra mahnu njome još jedanput. Ajkula se otkači i otkotrlja. To je bila posljednja ajkula iz čopora. Više nije bilo ničeg što bi mogle da pojedu.

Starac je jedva disao i on osjeti neobičan ukus u ustima, bakaran i sladak, i on se jednog trenutka od njega uplaši. Ali, to nije trajalo dugo.

On pljunu u okean i reče: “Jedite to galanos. I sanjajte o tome da ste ubili jednog čoveka.”

Znao je da je sada konačno potučen, nepovratno i vide da će se slomljeni ostatak ručice moći užljebiti u otvor kormila i da će se njime moći dosta dobro upravljati. Ogrnu ramena džakom i dade čamcu pravac. Jedrio je sada lahko i u njemu nije bilo nikakvih misli niti osećanja. Sada je sve prošlo i jedrio je čamcem što je bolje i savesnije mogao kako bi došao do svog pristaništa. U toku noći ajkule su navaljivale na kostur, te je izgledalo kao da su kupile mrvice sa kakve gozbe. Starac nije obraćao pažnju ninašta drugo izuzev na krmu. Primetio je samo kako sada čamac lahko i dobro plovi, kada se kraj njega ne nalazi veliki teret.

Dobar čamac, pomisli on. Dobar je i neoštećen izuzev ručice. To se da lahko nadoknaditi.

Mogao je da osjeti da je sada ušao u struju i da vidi svetlost duž kolonija

na obali. Znao je gdje se nalazi, i stići kući sad je bilo vrlo lahko.

Vetar je bar naš prijatelj, pomisli on. Zatim dodade, ponekad doista. Pa i pučina, sa svim našim prijateljima i neprijateljima. I krevet, pomisli on. Krevet mi je prijatelj. Zapravo samo krevet. Krevet, to će biti velika stvar. Nije strašno kad je čovek pobeđen, pomisli on. Nikada nisam ni pomislio da se poraz otrpi tako lahko. A šta te je potuklo?

“Ništa”, reče glasno. “Isplovio sam suviše daleko.”

Kada je uplovio u malu luku svetla sa Terase bijahu ugašena i on je znao da se svi nalaze u krevetu. Vetar je bio sve jači i sada je duvao snažno. I pored toga, bilo je mirno u luci i on otplovi do uske kamene obale pod stenom. Nikoga nije bilo da mu pomogne i on zato usidri čamac dosta daleko od uobičajenog mesta. Zatim se iskrca i priveza čamac za stenu.

Izneo je jarbol i oko njega omotano jedro i sve je dobro vezao. Zatim je prebacio jarbol na rame i stao da se penje. Tek je tada osjetio svu težinu umora. On zasta za trenutak i osvrnu se unazad i vide u odblesku ulične svetiljke, kako veliki rep ribe strci iza pramca. Vide belu liniju kičme i tamnu masu njene glave sa isturenim kljunom i svom ostalom golotinjom.

Produžio je da se penje i pri vrhu pade i ostade tako neko vreme ležeći, s jarbolom preko leđa. On pokuša da se uspravi, ali bilo je suviše teško i sede tu s jarbolom na leđima i gledaše u pravcu druma. Jedna mačka prođe s druge strane idući za svojim poslom i starac je posmatraše. Zatim posmatraše samo drum.

Najzad skide jarbol i ustade. Zatim uze jarbol i prebaci ga na leđa i produži da se penje putem. Morao je da zastaje i sjeda pet puta dok je došao do svoje kolibe. U kolibi, on nasloni jarbol o zid. U mraku nađe flašu vode i popi nekoliko gutljaja. Zatim leže na krevet. Navuče deku preko ramena i onda preko leđa i nogu i zaspa licem okrenutim novinama, raširenih ruku i dlanova izvinutih nagore. Spavao je kad dječak proviri kroz ključaonicu. Puhalo je tako snažno da ribarski čamci nisu mogli isploviti a dječak je spavao do kasnog jutra i onda navratio do starčeve kolibe, kako je po običaju činio svakog jutra. Dječak vidje da starac diše i onda ugleda starčeve ruke i poče plakati. Otišao je sasvim tiho da mu donese malo kafe, i plakao je silazeći.

Mnogi ribari su se skupili oko čamca i gledali u ono što je bilo vezano uz njega i jedan je stojao u vodi, zavrnutih pantalona mjereći kostur nekim kanapom.

Dečko ne siđe dole. Bio je tu ranije, a jedan od ribara vodio je, umesto njega, brigu o čamcu.

“Kako mu je”, doviknu neki ribar.

“Spava”, odgovori dečko. Nije mario što će ga vidjeti uplakanog. “Neka ga niko ne uznemirava!”

“Ima osamnaest stopa od njuške do repa”, uzviknu ribar koji je mjerio.

“Vjerujem”, reče dečko.

On ode do Terase i zaiska kahvu.

“Toplu i s puno mlijeka i šećera.”

“Još nešto?”

“Ne treba. Kasnije ću vidjeti šta ćemo jesti.”

“Kakva je to riba”, upita vlasnik. “Takva se riba još nikada nije vidjela. Obe one ribe, koje si juče upecao, bile su takođe lijepe.”

“Do vraga sa mojim ribama”, reče dječak. I on poče ponovo da plače.

“Hoćeš li nešto da popiješ”, upita vlasnik.

“Ne”, reče dječak. “Reci da ne uznemiravaju starca. Vratiću se opet.”

“Reci mu da mi je vrlo žao.”

“Hvala”, reče dječak.

Dječak ponese šolju tople kafe do starčeve kolibe i sedeo je pored njega sve dok se nije probudio. Jednom mu se učinilo da se budi, ali starac ponovo pade u težak san i dječak ode preko druma da pozajmi malo drva kako bi zagrejao starčevu sobicu.

Najzad se starac probudio.

“Ne diži se”, reče dječak. “Popij ovo.” On usu malo kafe u čašu.

Starac je uze i popi.

“Potukle su me, Manoline”, reče on. “Istinski su me potukle.”

“Riba te nije pobedila.”

“Nije, zaista. To je bilo tek kasnije.”

“Pedriko se stara o čamcu i alatu. Šta ćeš uraditi sa glavom?”

“Neka je Pedriko odseče i upotrebi za vrške.”

“A kljun?”

“Uzmi ga ako želiš.”

“Uzeću ga rado”, reče dječak. “A sada moramo razmišljati o ostalom.”

“Da li su me tražili?”

“Naravno. Obalske patrole i avioni.”

“Okean je veliki a čamac mali i teško ga je vidjeti”, reče starac. Opazi

kako je prijatno kad se može govoriti s nekim umesto sa samim sobom. “Nedostajao si mi”, reče on. “Šta si ulovio?”

“Jednu prvog dana, jednu drugog dana i dve trećeg.”

“Vrlo dobro.”

“Sada ćemo opet ribariti zajedno.”

“Ne. Nisam srećne ruke. Više nemam sreće.”

“Do đavola sa srećom”, reče dječak. “Poneću sobom sreću.”

“Šta će reći tvoja porodica?”

“Ne tiče me se. Dve sam uhvatio juče. Odsada ćemo ribariti zajedno, jer imam još mnogo da naučim.”

“Moramo nabaviti jedno dobro ubojito koplje i uvijek ga nositi sobom. Sečivo možeš napraviti od blat-federa nekog starog forda. Naoštriću ga u Guanabakoji. Treba da bude oštro i nežareno jer će se inače prelomiti. Moj nož se slomio.”

“Nabaviću drugi nož i izbrusiti ga. Koliko dana će duvati ovaj teški brisa?”

“Možda tri, možda više.”

“Za to vreme ću sve dovesti u red”, reče dječak. “Gledaj da ti ruke budu opet u redu, stari.”

“Znam kako ću ih izlečiti. Noćas sam ispljuvao nešto neobično i osjetio sam da se nešto prekinulo u mojim grudima.”

“Gledaj da i njih dovedeš u red”, reče dječak. “Lezi, stari, a ja ću ti doneti čistu košulju. I nešto za jelo.”

“Donesi sve novine koje su izašle dok sam se nalazio na moru”, reče starac.

“Moraš se brzo oporaviti jer ima puno stvari koje treba da naučim, a ti me možeš poučiti u svemu. Kako si se napatio!”

“Mnogo”, reče starac.

“Doneću hranu i novine”, reče dečko. “Odmaraj se, stari. Kupicu mast za tvoje ruke.”

“Ne zaboravi da kažeš Pedriku da mu glava pripada.”

“Ne. Neću zaboraviti.”

Kada je dječak izašao i uputio se izgaženom stazom preko koralnih stena, ponovo zaplaka.

Toga popodneva, na Terasi se nalazilo neko društvo turista, pa posmatrajući more preko praznih kantica za pivo i mršavih barracudas, neka žena vidje krupnu, dugu bijelu kičmu sa ogromnim repom, koji se

ljuljao tamo-vamo na talasima, dok je istočni vjetar neprekidno dizao velike talase, pred ulazom u luku.

"Šta je ono?" upita konobara i pokaza na dugu kičmu velike ribe koja je sada bila samo olupina što je čekala samo na to da nestane zajedno sa osekom.

"Tiburon", reče kelner "jedna ajkula." Mislio je da će time objasniti sve što se dogodilo.

"Nisam znala da ajkule imaju tako lijepe i fino izrezane repove."

"Ni ja nisam znao", reče njen saputnik.

Gore u kolibi na starčeve oči ponovo se navukao san. Spavao je još uvijek s licem zagnjurenim u postelju, a dječak je sedeo kraj njega, posmatrajući ga. Starac je sanjao o lavovima.